

”Yks moka vielä ja se on lapset pois”

Tutkimus huostaanottojen viivästymisestä
Lahden lastenkotien työntekijöiden näkökulmasta

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaalikasvattajan suuntautumisvaihtoehto

Opinnäytetyö

Syksy 2006

Ulla Kuusinen

Petra Viljakainen

*Tiedätkö, miltä tuntuu lapsesta, kun oma isä hakkaa kaksin käsin tämän päätä
patteriin tai oma äiti juottaa viinaa, jotta tämä ei vollottaisi koko ajan?*

*Tiedätkö, miltä tuntuu yrittää pitää itkevä vauva hiljaisena,
jotta ei tulisi pieksetyksi?*

*Tiedätkö, miltä tuntuu istua palelluksissa yöllä ulkona,
kun kotiin ei ole asiaa?*

*Tai miltä tuntuu saada vyönsoljesta 5-vuotiaana,
kun on keittänyt nälkäisille sisaruksille liian suolaista puuroa?*

*Miltä tuntuu olla päiväkausia lukittuna kotiinsa,
kun äiti makaa sammuneena sohvalla eikä kenellekään saa aukaista ovea?*

*Tiedätkö, miltä tuntuu lapsesta odottaa,
että tulisi joku joka tekisi kaikesta lopun ja pelastaisi turvaan?*

*Tai kun luulee saaneensa turvan lastenkodista
ja joutuukin palautetuksi keskelle samaa tuskaa?*

Minä tiedän!

*”Huostaanotettu, lastenko-
ti- ja sijaislapsi” sanoma-
lehti Kalevassa 16.5.2000*

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

ULLA KUUSINEN & PETRA VILJAKAINEN: ”Yks moka vielä ja se on lapset pois” Tutkimus huostaanottojen viivästymisestä Lahden lastenkotien työntekijöiden näkökulmasta

Sosionomi (AMK) sosiaalikasvattajan suuntautumisvaihtoehto:
opinnäytetyö, 51 sivua, 8 liitesivua

Syksy 2006

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä selvitetään Lahden lastenkotien työntekijöiden näkemyksiä huostaanottojen viivästymisestä, viivästymisen syistä sekä viivästymisen vaikutuksista lapsen kehitykseen. Teoriaosuus käsittelee lastensuojelulakia ja sen huostaanotolle määrittelemiä kriteereitä, huostaanottoprosessia, lapsen etua sekä lapsen kaltoinkohtelua ja sen seurauksia.

Tutkimus on kvantitatiivinen ja sen aineisto on kerätty lastenkotien työntekijöille jaetuilla kyselylomakkeilla. Kyselylomakkeella on selvitetty onko Lahden lastenkotien työntekijöillä huolta huostaanottouhan alla elävien lasten tilanteesta ja mistä mahdollinen huoli johtuu.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että lastenkotien työntekijät ovat huolissaan huostaanottojen viivästymisestä ja sen vaikutuksista lapseen. Tutkimuksen tuloksista käy myös ilmi, että lastenkotien työntekijöitä huolestuttaa lisäksi lastensuojelussa vallitseva resurssien puute. Huostaanottoja näyttävät viivästyttävän ensisijaisesti huostaanoton korkeat kustannukset. Muita merkittäviä viivästyttäviä tekijöitä ovat työntekijöiden toiminta ja juridiikka. Työntekijät myös uskovat, että huostaanoton viivästymisellä on negatiivisia vaikutuksia lapsen kehitykseen.

Asiasanat: huostaanotto, lastensuojelu, lapsen etu, kaltoinkohtelu

Lahti University of Applied Sciences
Faculty of Social and Health Care

ULLA KUUSINEN & PETRA VILJAKAINEN: "One more mistake and we take the children" How child protection workers see delayed child removals.

Bachelor's thesis Degree Programme in Social Services: 51 pages, 8 appendices
Autumn 2006

ABSTRACT

This thesis is a research on how child protection workers see delayed child removals, why do employees think child removals are delayed and what consequences employees think there will be to the child if removal is delayed. Theory of the thesis consists of laws in child protect, the process of removal from parental care, child's best interest, child maltreatment and consequences of maltreatment.

The research is quantitative and its material was collected by half-structured questionnaire. Questionnaires were given out to all employees of child's homes in Lahti city area. By the questionnaire the employees were asked about they're anxiety about child removals and what is the cause of that anxiety.

The results prove that employees in child's homes' are concerned with delays in child removals and what effects these delays have on children. The results of this research prove also that child's homes' are concerned with lack of resources in child protection. The factor that seems to delay child removals the most is the high cost of removal. Other significant factors delaying child removals are actions of the employees and juridic factors.

Keywords: removal from parental care, child protection, maltreatment

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 LAKI LASTENSUOJELUSSA	3
2.1 LASTENSUOJELULAKI.....	3
2.2 LAKI LAPSEN HUOLLOSTA JA TAPAAMISOIKEUDESTA.....	4
3 HUOSTAANOTTO	4
3.1 YLEISET KÄSITYKSET HUOSTAANOTOSTA	6
3.2 HUOSTAANOTTOPROSESSI.....	7
3.3 HUOSTAANOTON LAATUKRITEERIT	8
3.4 HUOSTAANOTON VIIVÄSTYMINEN KÄSITTEENÄ	9
4 LAPSEN ETU	9
4.1 LAPSEN ETU KÄSITTEENÄ.....	10
4.2 LAPSEN ETU SUHTEESSA PERHEEN ETUUN	10
4.3 ASiantuntijat ja lapsen etu	12
5 LAPSEN KALTOINKOHTELU	14
5.1 KALTOINKOHTELU KÄSITTEENÄ.....	15
5.2 PITKÄÄN JATKUNEEN KALTOINKOHTELUN SEURAUKSET	16
5.2.1 <i>Post-traumaattinen stressireaktio</i>	17
5.2.2 <i>Neurologiset kehityshäiriöt</i>	18
5.2.3 <i>Varhaisen vuorovaikutuksen häiriintyminen</i>	18
5.2.4 <i>Perheväkivallalle altistuminen</i>	20
5.2.5 <i>Minän kehittymisen ongelmat</i>	20
6 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	21
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	22
7.1 AINEISTON HANKINTA JA RAJAUS.....	22
7.2 AINEISTON ANALYSOINTI	23
7.3 VALIDITEETTI JA RELIABILITEETTI	23
8 TUTKIMUSTULOKSET	24
8.1 VASTAAJIEN TAUSTATIEDOT	24
8.2 HUOLI HUOSTAANOTTOJEN TILANTEESTA	25
8.3 HUOSTAANOTTOA VIIVÄSTYTTÄVÄT TEKIJÄT	34
8.4 VIIVÄSTYNEEN HUOSTAANOTON VAIKUTUKSET	35
8.5 LAPSEN EDUN TOTEUTUMINEN	37
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	40

9.1 KYSELYYN VASTANNEIDEN TAUSTATIEDOT	40
9.2 MILLAISTA HUOLTA LASTENKOTIEN HOITO- JA KASVATUSTEHTÄVISSÄ OLEVILLA TYÖNTEKIJÖILLÄ ON HUOSTAANOTTOJEN VIIVÄSTYMISESTÄ?	40
9.3 MITEN HUOSTAANOTTOJEN VIIVÄSTYMINEN TYÖNTEKIJÖIDEN MIELESTÄ NÄKY Y LAPSESSA?	41
9.4 MILLAISIA SYITÄ HUOSTAANOTON VIIVÄSTYMISELLE ON TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYKSEN MUKAAN?	43
9.5 KUINKA LAPSEN ETU TOTEUTUU?	44
10 POHDINTA	45
LÄHTEET	48
LIITTEET	VIRHE. KIRJANMERKKIÄ EI OLE MÄÄRITETTY.

1 JOHDANTO

Lastensuojelu kärsii pätevien työntekijöiden, erityisosaamisen ja resurssien puutteesta. Asiakkaiden määrä kuormittaa työntekijöitä, ja painopiste siirtyy ennaltaehkäisystä korjaavaan työhön. (Laiho 2006, 9.) Lisäksi lastensuojelun asiakkaat ovat yhä haastavampia. Lahti korostaa Sosiaaliturvassa (9/06, 9), että perheiden ongelmat ovat monimutkaistuneet ja problematiikka on entistä rajumpaa. Lastensuojelun parissa työskentelevät pohtivat myös, odotetaanko avoimuuden tukitoimilla liian pitkään (Pitkänen 2006, 9). Harvalle huostaanotetulle nuorelle esimerkiksi enää riittää tavallinen perhesijoitus, vaan nuoret tarvitsevat ympärivuorokautista vanhemmuutta ja ammattitaitoisia vanhempia tuekseen (Pitkänen 2006, 9). Tällä hetkellä huostaanotoissa vallitsee melko varovainen suuntaus. Asiantuntijoiden mielestä huostaanoton pitkittyminen vaikuttaisi tapahtuvan lapsen edun kustannuksella. (Esim. Sinkkonen 2004, 167.)

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan, millaista huolta Lahden lastenkotien hoito- ja kasvatustehtävissä olevilla työntekijöillä on huostaanottojen viivästyisestä. Huostaanottojen viivästyemisellä tarkoitamme sitä, että huostaanottopäätös venyy. Kyse on tilanteista, joissa huostaanotto olisi lapsen edun mukainen, mutta jostain syystä huostaanottoa ei tehdä. Selvitämme myös, millaisia syitä huostaanottojen viivästymiselle on työntekijöiden näkemyksen mukaan, ja mitä huostaanoton viivästyisestä voi työntekijöiden mielestä seurata.

Tutkittavaksi on valittu nimenomaan lastenkotien työntekijät, koska he näkevät läheltä lapsen elämää huostaanoton jälkeen. Lastenkotien työntekijät eivät pääsääntöisesti ole mukana huostaanottoprosessissa, eivätkä he useinkaan voi vaikuttaa lapsen huostaanottoon. Tästä syystä uskomme, että lastenkotien työntekijät voivat tarkastella huostaanottoja ilman itsekritiikkiä, joka voisi vaivata esimerkiksi sosiaalityöntekijöitä, jotka joutuvat huostaanottopäätöksen tekemään.

Huostaanottojen viivästyminen ilmiönä tuli esiin opintoihimme liittyvän lastensuojelutyön harjoittelun aikana. Myöhemminkin olemme kuulleet lastensuojelussa työskenteleviltä huostaanottojen viivästymisen ongelmasta sekä siitä aiheutuneesta huolesta. Ilmiö tuntui kiinnostavalta ja sen pohjalta heräsi halu tutkia asiaa enemmän. Huostaanottojen ja lastensuojelullisten ongelmien määrä on jatkuvassa kasvussa ja tämä näkyy julkisessa keskustelussa. Tutkimus antaa tärkeää tietoa kaikille lastensuojelun parissa työskenteleville.

2 LAKI LASTENSUOJELUSSA

2.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Laki takaa lapselle myös oikeuden erityiseen suojeluun. (Lastensuojelulaki 683/1983, 1§.) Lastensuojelu pyrkii turvamaan näitä lapsen oikeuksia (Lastensuojelulaki 683/1983, 2§).

Sosiaalilautakunnan on otettava lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto

- 1) jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kodin olosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään
- 2) jos avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi, ja
- 3) jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 683/1983, 16§.)

Lain sanamuodot ”On otettava..., on järjestettävä...” osoittavat, että huostaanotto voidaan myös nähdä lapsen oikeutena, jolla turvataan lapsen kasvatusta. Tämän säännöksen mukaan sosiaalilautakunnalla on ehdoton velvollisuus ryhtyä lapsen huostaanottoon, jos laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 102.) Lastensuojelutehtävä vaatii suojelemaan lasta, vaikka tämä ei itse osaisi pyytää apua (Hurtig & Laitinen 2000, 264). Ennen huostaanottopäätöstä on arvioitava, olisivatko avohuollon tukitoimet sopivia kyseisessä tilanteessa, tai ovatko ne osoittautuneet riittämättömiksi. Mikäli tukitoimet eivät takaa lapsen turvallisuutta, terveyttä tai suotuisaa kehitystä, ei avohuolto ole tarkoituksenmukaista. (Narikka 2001, 149.)

2.2 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määrittelee tasapainoisen kehityksen, turvallisen kasvuympäristön, hyvinvoinnin sekä myönteiset ihmissuhteet lapsen oikeuksiksi. Niin ikään laki pyrkii suojelemaan lasta alistamiselta, ruumiilliselta kuritukselta sekä muulta loukkaavalta kohtelulta, sekä turvaamaan lapselle hyvän hoidon ja kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.)

Lastensuojelussa pyritään aina turvaamaan lapsen tasapainoinen kasvu ja kehitys. Samalla perheen ja lapsen normaaliin elämään koetetaan puuttua niin vähän ja niin hienovaraisesti kuin mahdollista. (Narikka 2001, 149.) Lastensuojelullisiin toimenpiteisiin ryhdyttäessä tulisi myös toimia niin, etteivät toimenpiteet aiheuttaisi vahinkoa lapsen suotuisalle kehitykselle. Huoli lapsen kehityksen vaarantumisesta ei kuitenkaan saa olla ainoa este lastensuojelun toteutumiselle, sillä toimenpiteiden toteuttamatta jättäminen voi niin ikään olla vahingoksi lapselle. (Puustinen-Korhonen 1994, 7 - 8.)

3 HUOSTAANOTTO

Julkisessa keskustelussa yleisesti vallitseva käsitys on, että lapsia huostaanotetaan yhtäkkiä ja ilman kunnollisia valmisteluja (Heino, Korpinen & Sallila 1997, 8). Gottbergin mukaan lastensuojelun julkisuuskuva muodostuu lähinnä voimatoimin tehdyistä kiireellisistä huostaanotoista. Tämä kuva on kuitenkin vääristynyt. Prosessit vaativat monia aikojen varaamisia, keskusteluja ja oikean ratkaisun etsimistä. (Söderholm, Halila, Kivitie-Kallio, Mertsola, Niemi 2004, 45.) Tilastoihin perehtymällä huomataan, että ennen huostaanottoa on jo avohuollon tukitoimina tehty sijoituksia. Huostaanotto ei siis ole lapsen ensimmäinen sijoitusperuste. (Heino ym. 1997, 8.)

Sinkkonen (2001, 173) huomauttaa, ettei huostaanoton tavoitteena ole viedä lapsia vanhemmiltaan, vaan lapsen kehitysolosuhteiden turvaaminen. Jokainen päivä

turvattomassa tai vaarallisessa kodissa pahentaa lapsen tilannetta. Tämän vuoksi on turha pitkittää tukitoimia, joista ei ole hyötyä lapselle. Paavilaisen ja Pösön (2003, 150) mukaan lastensuojelussa tulisi myös ottaa huomioon, että päättymättömien tukitoimien tarjoaminen voi pitkittää lapsen hätää. Kajava (1997) pohtii tutkimuksessaan, kriisiytyisikö lastensuojeluperheiden tilanne nopeammin ilman massiivisia tukitoimia ja saisiko lapsi näin avun aikaisemmin, kun nyt apu tulee usein vasta vuosien jälkeen, silloin kun lapsi viimein joudutaan ottamaan huostaan tukitoimista huolimatta.

Huostaanottoihin johtavat tilanteet ovat erilaisia: toisinaan huostaanottoon johtavat asiat kehittyvät hiljalleen omaa tahtiaan ja joskus taas tilanteet kriisiytyvät hyvinkin nopeasti (Heino ym. 1997, 8). Huostaanottouhan alla vanhemmat saattavat joskus ryhdistäytyä ja koota vanhemmuutensa siten, että sosiaalityöntekijän huoli lapsen tilanteesta lakkaa tai ainakin vähenee huomattavasti. Mikäli tilanne ei ole kiireellinen, huoli voi näyttää pieneltä, mutta myöhemmin se voi taas kasvaa. (Bardy 2001, 63.) Toisinaan huostaanottoprosessin etenemistä auttaa, kun vanhemmille annetaan aikaa harkita päätöstään ja perehtyä vaihtoehtoihin. Kuitenkin, jos lapset ovat pitkään odottaneet sijoitusta, aikalisällä voidaan aiheuttaa vahinkoa lapsille ja pitkittää turhaan lasten epävarmaa oloa. (Koisti-Auer 2002, 36.)

Lastensuojelulaki pyrkii toimimaan siten, että perheitä tuettaisiin niiden ongelmisissa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, ja näin estettäisiin vakavampien ongelmien syntyminen. Laissa korostetaan perheen ongelmien ratkaisemista ensisijaisesti avohuollon tukitoimien avulla. Tämä tarkoittaa sitä, että kunnan pitää varata riittävät varat nimenomaan avohuollon tukitoimia varten, ja huostaanotto on aina viimeinen vaihtoehto lapsen kohdalla. Tästä muodostuu lastensuojelun niin kutsuttu lievimmän riittävän toimenpiteen periaate. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 85-86.)

3.1 Yleiset käsitykset huostaanotosta

Sosiaalityöntekijöiden vallankäyttö nousee säännöllisin väliajoin esiin julkisessa keskustelussa. Toisinaan sosiaalityöntekijää syytetään liian aikaisin puuttumisesta ja toisinaan taas huostaanoton viivyttämisestä. Julkisessa keskustelussa harvoin huomioidaan, että huostaanottopäätöksen tekijöiltä vaaditaan oikeaa ammattitaitoa eikä päätös koskaan ole helppo asia millekään osapuolelle. (Bardy, Salmi & Heino 2002, 92.) Heino, Korpinen ja Sallila (1997, 34) ovat tutkineet asiaa, ja heidän tutkimuksensa osoittaa, että kunnissa tehdään hyvin valmisteltuja huostaanottopäätöksiä, joissa huostaanoton kriteerit täyttyvät. Tämän osoittaa se, että lääninoikeudelle alistettavaksi tulevat (pakko)huostaanotot vahvistetaan lähes 90 prosenttisesti.

Kajavan (1997, 127, 138) tutkimuksen mukaan huostaanottoa edeltää useimmiten vuosia, jopa yli kymmenen vuotta kestänyt viranomaisyhteistyö ja avohuollolliset tukitoimet. Tänä aikana on perheisiin ehtinyt kasautua monia eri vaikeuksia ja nämä ovat kärjistyessään lopulta johtaneet huostaanottoon. Näin ollen huostaanotot tehdään pikemminkin liian myöhään kuin liian aikaisin. Lisäksi Kajavan tutkimuksesta selviää, että useimmiten niissä tilanteissa, joissa huostaanottoon on päädytty, ei ole ollut jäljellä mitään muita vaihtoehtoja. Joskus huostaanotto voi jopa pelastaa lapsen hengen (Bardy & Känkänen 2005, 68). Kajava (1997, 49) on samaa mieltä huostaanoton roolista lapsen hengen pelastajana.

Lapsen sijoittaminen sijaishuoltoon on siis pitkäaikainen prosessi, jonka juuret voivat olla jo aiemman sukupolven kasvatuksessa ja sosiaalisissa ongelmissa. Kun tämä prosessi vihdoin päättyy huostaanottoon, on se kokemuksena ja tilanteena lapselle väistämättä vaikea, huolimatta siitä, että perusteena on aina lapsen edun toteuttaminen. Toisaalta lapsi saattaa kokea helpottavana sen, että vuosikausia jatkunut epävarmuus poistuu. (Kajava 1997, 49.)

3.2 Huostaanotto prosessi

Ensinnäkin huostaanotolle on oltava lain mukaiset edellytykset. Kodin olosuhteet sekä lapsen elämäntavan vahingollisuus arvioidaan ja lisäksi tutkitaan avohuollon tukitoimien riittämättömyys. Tulevan sijaishuollon on oltava lapsen edun kannalta parempi vaihtoehto kuin kotiin jääminen. Lapselle tulee tehdä huoltosuunnitelma, jonka tekoon osallistuvat sekä lapsi että hänen perheensä. Tässä vaiheessa varataan vielä 12 vuotta täyttäneelle lapselle, vanhemmille sekä huoltajille ja henkilölle, jonka hoidossa lapsi on ollut juuri ennen huostaanottoa, mahdollisuus tulla kuulluksi ja kertoa mielipiteensä liittyen huostaanottoon ja sijaishuoltoon. Heille annetaan myös tilaisuus tutustua asiakirjoihin ja antaa selitys asiantuntijoiden lausumiin. (Taskinen 1999, 18.)

Huostaanotosta ja lapsen sijoituksesta tehdään kirjallinen päätös. Tämä päätös annetaan tiedoksi kaikille asianomaisille tahoille ja heillä on mahdollisuus hakea siihen muutosta lääninoikeudelta. Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa huostaanottoa, alistetaan päätös lääninoikeuden vahvistettavaksi 30 päivän sisällä. Sosiaalilautakunta järjestää valmennusta ja koulutusta henkilöille, joiden kanssa perhehoitosopimus on tehty, sekä antaa tarvittavia sosiaalipalveluja. (Taskinen 1999, 18.)

Sijaishuollon aikana lapsella on oikeus tavata ja pitää yhteyttä vanhempiinsa sekä muihin läheisiin ihmisiin. Sosiaalilautakunta tukee tai rajoittaa tätä yhteydenpitoa tarpeen mukaan. Huostassapito lopetetaan, kun huostaanoton perusteet eivät enää täyty. Tällöin on arvioitava, ettei sijaishuollon lopettaminen ole selvästi lapsen edun vastaista. Sijaishuollon päättyttyä sosiaalilautakunta järjestää lapselle jälkihuoltoa. (Taskinen 1999, 18.)

3.3 Huostaanoton laatukriteerit

Huostaanottoprosessin laatua voidaan arvioida kolmella eri kriteerillä. Ensimmäinen näistä on lapsen edun kriteeri. Tämä tarkoittaa, että jokaisen toimenpiteen on vastattava lapsen etua. Näin ollen niiden on sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä edistettävä lapsen kehitystä ja poistettava sen esteitä. Lyhyen aikavälin tavoitteita ovat esimerkiksi lapsen rauhoittuminen ja oireiden lievittyminen. Pitkällä aikavälillä huostaanoton tulisi tukea lapsen kasvamista tasapainoiseksi ja vastuulliseksi ihmiseksi, joka kykenee läheisiin ihmissuhteisiin ja työntekoon. (Taskinen 1999, 16.)

Toinen huostaanoton laatukriteeri on laillisuuskriteeri. Huostaanoton sekä sen valmistelun ja lopettamisen on oltava lastensuojelulain mukaisia. Asianomaisten oikeusturva on otettava huomioon, heitä on kuultava, sekä informoitava suunnitelmista ja päätöksistä. Toimenpiteiden tulisi toteutua yhteisymmärryksessä, jos mahdollista. Päätökset on tehtävä kirjallisesti ja asiakirjojen täytettävä niille asetetut muodot. Prosessin on tapahduttava lainmukaisissa aikarajoissa. (Taskinen 1999, 16.)

Viimeisenä kriteerinä tulee huomioida subjektiivisen kokemuksen kriteeri. Subjektiivisen kokemuksen kriteereitä arvioidaan kaikkien osapuolten kannalta. Haastavimpia ja herkimpiä huostaanoton onnistumisen mittareita ovat asianomaisten tunteet. Vaikeissa tilanteissa on mahdoton välttää ristiriitoja ja epätoivoa, mutta niiden hoitaminen on prosessin keskeinen pulma. Lapsen ja hänen vanhempiansa tulisi saada kokea, että heitä on ymmärretty ja kuunneltu, ja että heitä on kohdeltu arvokkaina ihmisinä. Työskentely on myös työntekijälle raskasta, joten hänenkin tunteensa mittaavat prosessin laatua. Työntekijöille on siis oltava riittävästi tukea saatavilla. (Taskinen 1999, 16.)

3.4 Huostaanoton viivästyminen käsitteenä

Lastensuojelutyön laatuun vaikuttaa merkittävästi oikea ajoitus. Lastensuojelullisiin toimenpiteisiin on ryhdyttävä tarpeeksi ajoissa ja oikeaan aikaan ottaen huomioon olosuhteet. Ylireagoiduilla toimenpiteillä voidaan vahingoittaa lasta ja kehitystä vastoin tarkoitusta, mutta nykyään suuntauksena on, että toimenpiteet ovat liian kevyitä ja liian myöhään aloitettuja. (Rousu & Holma 1999, 31 - 32.)

Tässä työssä käytämme käsitettä huostaanoton viivästyminen tarkoittamaan tilanteita, joissa huostaanotto olisi lapsen edun mukainen, mutta sitä ei tehdä. Luemme viivästyneeksi huostaanotoksi myös sellaiset tilanteet, joissa huostaanottoa viivästyttää lainmukaisten kriteerien täyttymättömyys tai työntekijän epävarmuus siitä, täyttyvätkö kriteerit.

4 LAPSEN ETU

Yhteiskunta valvoo ja säätelee perhe-elämää ja lapsuutta siinä määrin, että on helppo luottaa perheen olevan luonnostaan hyvä. Yleisen käsityksen mukaan jokainen vanhempi rakastaa lastaan ja haluaa tämän parasta, automaattisesti. (Hurtig & Laitinen 2000, 251.) Peltonen ihmettelee, kuinka perheen vahingoittavaa vaikutusta ei haluta nähdä aina edes lastensuojelussa. Ei millään haluta uskoa, että äidin toiminta voisi jollain lailla vahingoittaa lasta. Ajatellaan, ettei äiti voi olla paha lapselleen ja näin ollen pahana pidetään sosiaalityöntekijää, joka riistää lapsen äidiltään. (Paavilainen & Pösö 2003, 150.)

Hurtigin ja Laitisen (2000, 264) mukaan suomalainen lastensuojelu ei ole ainoastaan mahdollistanut, vaan myös juridisesti perustellut perheissä tapahtuvan pahan kiertämisen. Sitä voidaan pitää inhimillisesti ymmärrettävänä, mutta eettisenä ratkaisuna se on sietämätön. Lasten suojeleminen vaatii ammattilaisilta pahan kohtaamista sekä lapsen tarvitseman turvan tarjoamista.

4.1 Lapsen etu käsitteenä

Huostaanoton tarvetta arvioitaessa tulee muiden edellytysten lisäksi arvioida, toteuttaako huostaanotto lapsen etua. Lapsen etua arvioitaessa on huomioitava ainakin lapsen ikä ja kehitysvaihe, lapsen elämäkokemukset ja niiden vaikutus hänen kehitysedellytyksiinsä, lapsen erityistarpeet (esimerkiksi kehityshäiriöt) sekä lapsen omat toivomukset ja ajatukset. Lisäksi lapsen etua pohdittaessa tulisi huomioida lapsen ja vanhemman välinen suhde, arvio vanhempien kuntoutusmahdollisuuksista, kasvuympäristön muutoksen vaikutukset sekä muut asiaan vaikuttavat seikat, kuten lapsen asumis- ja koulujärjestelyt. (Narikka 2001, 149 - 150.)

Lapsen edun määrittely on osittain yhteydessä kulloiseenkin tilanteeseen ja käsitteen käyttäjään. Lastensuojelussa lapsen etuun vetoavat monet eri lapsen tilanteessa mukana olevat tahot, kuten sosiaalityöntekijät, vanhemmat, lasta hoitavat tahot sekä mahdolliset muut asianosaiset. Lapsen etua ei voida katsoa vain lapsesta tai aikuisesta käsin, vaan lisäksi on huomioitava lapsen ja vanhemman suhde. (Aho, Kulmala, Rähä, Porkka & Timlin 1995, 2.)

Lapsen etua ratkaistaessa on huomioitava monia eri näkökulmia. Lapsen edun kannalta on tärkeää, että huoltaja turvaa lapsen eri kehitysvaiheissa hänen psyykkisen ja fyysisen hyvinvointinsa. Lapsen etuun kuuluu myös oikeus kasvaa oman kehitysvaiheensa mukaan niin, että lapsella on mahdollisuus läheisiin ihmissuhteisiin. On lapsen edun mukaista, että hänellä on yksi asuinpaikka, joka on hänen kotinsa ja josta hän voi pitää yhteyttä toiseen tai mahdollisesti molempiin vanhempiinsa ja muihin läheisiin. Lapsen etuun kuuluu myös, että hänen asioistaan päättävät henkilöt tuntevat valittavissa olevat eri vaihtoehdot ja pystyvät vertailemaan niitä objektiivisesti. (Aho ym. 1995, 2.)

4.2 Lapsen etu suhteessa perheen etuun

Lapset kohtaavat kodeissaan pahoinpitelyä, laiminlyömistä ja seksuaalista hyväksikäyttöä. Lastensuojelun piirissä olevien lasten arjessa nähdään, kuinka lasten

tarpeet ja oikeudet uhkaavat jäädä vanhempien ongelmien, tarpeiden ja oikeuksien varjoon. (Hurtig & Laitinen 2000, 250.) Jos lapsen ja vanhemman edut ovat keskenään ristiriidassa, on vaarana, ettei lapsi saa riittävän tehokasta apua. Vallalla on yhä useita vanhoja asenteita ja ajatuksia, jotka pönkittävät enemmänkin vanhempien asemaa kuin lapsen. Biologisten vanhempien uskotaan aina rakastavan lastaan ja toimivan hänen parhaakseen. Yleisesti kuvitellaan myös, että biologiset vanhemmat ovat aina lapselle korvaamattomat ja parhaat hoitajat, ja että perheen etu on aina myös lapsen etu. Tällaiset vanhat vanhempien oikeuksia tukevat asenteet saattavat joissain tapauksissa asettua lapsen edun tielle. (Heiliö 1994, 103.) Sinkkonen (2003, 10) toteaa, että on huolestuttavaa, että lapset käsitetään vieläkin vanhempiensa omaisuudeksi, johon muut eivät saa koskea. Poliisin on pitänyt kiinnittää muiden viranomaisten huomio siihen, että lasten pahoinpitely on yhtäläinen rikos kuin aikuisen pahoinpitely.

Vanhemmat kuuluvat erottamattomana osana lapsen elinympäristöön, ja usein ajatellaan vanhempien auttamisen auttavan eniten myös lasta. Uskotaan, että vanhempien avun ja tuen tarve on tärkeintä. Lapselle ei kuitenkaan tahdo riittää hidas ja epävarma apu, joka suodattuu vanhempien kautta. (Hurtig & Laitinen 2000, 256 - 258.) Perheen autonomian korostaminen ja oikeusturvasyyt edellyttävät kuitenkin puuttumisperusteiden yksityiskohtaisuutta ja lakiperusteisuutta. Tällaiset osittain eri suuntiin vievät perustelut paljastavat lapsen edun pulmallisuuden: joissain tilanteissa interventio on lapsen edun mukaista, kun taas toisessa tapauksessa toimenpiteistä pidättäytymistä voidaan perustella lapsen edulla. (Oulasmaa 1994, 115.) Avohuollolliset toimenpiteet sisältävät ajatuksen vanhempien ja lasten välisestä tunnesiteestä, joka on arvokas ja korvaamaton. Mikäli lapsen ja vanhemman suhdetta uhkaa jokin, se voidaan korjata ammattilaisten avustuksella. Lapsen akuuttikin avuntarve voi jäädä näkemättä, jos halutaan tiukasti uskoa perheen hyvyteen ja moraalisuuteen. (Hurtig & Laitinen 2000, 263.)

Suomelan (2002) mukaan lapsen edun löyhä määrittely antaa viranomaisille mahdollisuuden tulkita käsitettä rajattomasti ja loukata samalla perheen oikeuksia lapsen edun varjolla. Suomela kritisoi myös sitä, että lapsi itse tai vanhemmat eivät saa määrittellä lapsen tai perheen etua, vaan lapsen etu määritellään viranomaisen

näkökulmasta. Sinkon (2002) näkemys on, että lapsen etu –periaatteen vähättely ja biologisen perheen yhteisyyden ja yksimielisyyden korostaminen ajavat ensisijaisesti aikuisten etuja. Lapsen oikeudet halutaan sitoa biologisen perheen oikeuksiin ja holhoojan valtaan. Kriitikot eivät huomioi perheiden sisäisiä valtarakenteita tai epätasa-arvoa. Sen sijaan perheen yhteisiä etuja korostetaan, samalla kun perheenjäsenten intressierot ja vastakkaisuudet jäävät peittoon. Lapsen etuun kohdistuva kritiikki jättää usein myös huomiotta lapsen oikeuksien viimeaikaisen kehityksen ja sosiaalityöntekijöiden velvoitteet työssään, esimerkiksi lapsen kuulemisen.

Ajatus lapsen laiminlyönnistä, pahoinpitelystä tai hyväksikäytöstä aiheuttaa Suomalain (2002) mukaan viranomaisissa sellaisen tunnevyöryn, ettei vaatimusta aiheutodisteiden riittävydestä huomioida, ennen kuin aletaan perheen yksityisyyttä loukkaaviin toimiin. Suomela pitää lastensuojeluviranomaisten menetelmiä harjaantumattomina, ja sanoo, että pelkän epäilyn varassa päädytään lapsen edun turvaamistoimiin ja vakaviin interventioihin, jotka loukkaavat perheen yksityisyyttä. Sinko (2002) puolestaan toteaa, että lastensuojelun viranomaisia syytetään turhan epäilevästä suhtautumisesta ja liian herkästä toimimisesta lapsen edun nimissä, vaikka todellisuudessa on olemassa riski liian hitaaseen toimintaan ja lapsen hädän sivuuttamiseen. Kajavan (1997, 138) tutkimus osoittaa, että vanhempien oikeudet saattavat mennä lapsen hyvinvoinnin edelle. Vanhemmilla on mahdollisuus saada apua suomalaisessa palvelujärjestelmässä, mutta lapseen kiinnitetään kunnolla huomiota vasta, kun hänen ongelmansa ilmenevät ei-toivotulla käytäytymisellä. Lasta aletaan hoitaa vasta, kun hänen kärsimyksensä ovat lapsen ikään nähden kohtuuttomia.

4.3 Asiantuntijat ja lapsen etu

Ammattilaisenkin on joskus vaikea kohdata vanhempien toiminnan aiheuttamaa pahaa lapsen elämässä. Lapsen avun tarpeen kohtaaminen voi aiheuttaa voimakkaita negatiivisia tunteita, joiden vallassa työskentely on vaikeaa. Perheessä näkyvää pahaa ei haluta kohdata, ja sen välttelemistä voidaan perustella mm. jatkuvalla

kiireellä ja asiakkaiden hankaluudella. (Hurtig & Laitinen 2000, 250.) Lisäksi lastensuojelun ammattilaisen voi joskus olla vaikea nähdä lapsen hätää. Esimerkiksi sosiaalityöntekijälle on voinut päihteitä käyttävistä perheistä tulla ilmoituksia, joissa huolta on ollut lapsen yksinolosta tai huolenpidon puutteellisuudesta, tappeluista lapsen kotona tai koulussa poissaolosta. Kotikäynneillä saatetaan tavalta omatoimisia, mutta viranomaisia kohtaan epäluuloisia lapsia, eikä kodin todellinen tilanne paljastu. (Aronen 1994, 26.)

Lastensuojelutyön toteutuminen voi olla kiinni monesta asiasta. Esimerkiksi sosiaalityöntekijällä ei aina ole valtaa tehdä työtään siten, että lapsen etu toteutuisi. Sosiaalityöntekijän on vaikea kumota työnantajansa ohjeet tilanteessa, jossa lapselle ei säästöyistä anneta sellaista apua, joka olisi tarpeen. Myöskään, jos lasta ei ole otettu huostaan, ei sosiaalityöntekijä voi täysin valvoa lapsen etua, eikä valittaa sosiaalilautakunnan päätöksistä lapsen puolesta. Edelleen sosiaalityöntekijä ei voi velvoittaa palveluiden järjestäjiä antamaan lapselle hänen tarvitsemiaan palveluja, jos niitä ei ole tarjolla. (Puustinen-Korhonen 1994, 8 - 9.) Lastensuojelua vaikeuttava tekijä voi myös olla kunnan budjetointi. Kunnan on vaikea täyttää laissa ilmeneviä velvoitteita, kuten avohuollon tukitoimenpiteitä tai huostaanottoa, jos ei määrärahoja lastensuojeluun ole varattu tarpeeksi. Mikäli kunnan määrärahat ovat riittämättömät, voidaan ajautua tilanteeseen, jossa tarvittavia ja riittäviä lastensuojelutoimenpiteitä ei voida lainkaan tehdä. Tämä johtaa ongelmien kasautumiseen ja siirtymiseen. (Puonti ym. 2004, 85.)

Huolimatta lapsen edun korostamisesta ammattilaiset voivat kuvitella tietävänsä lasta paremmin, mitä lapsi kokee ja mikä on hänelle parhaaksi. Tällöin lapsen kokemuksia ja toiveita ei välttämättä kuunnella riittävän tarkasti. (Hurtig & Laitinen 2000, 259.) Puustinen-Korhonen (1994, 16) tuo esiin sosiaalitoimessa vallitsevaa kaikkivoipaisuusharhaa, jonka mukaan lapsen etu toteutuu tehokkaimmin, mikäli lapselle jätetään kertomatta hänen puhevallastaan, oikeudestaan tulla kuuluksi ja muutoksenhakuoikeudestaan. Tätä perustellaan sillä, että mikäli lapset eivät tiedä näistä asioista, työ on nopeampaa ja helpompaa, jolloin myös lapsen etu toteutuu nopeammin. Pohjimmiltaan tällainen toimintamalli kuitenkin on lapsen edun vastainen.

Oranen (2003, 44-48) kuvaa vanhempien ja työntekijöiden esittämiä syitä sille, miksi lasta ei tarvitse huomioida työskentelyssä, kun käsitellään perheväkivaltaa. Syinä voidaan esittää esimerkiksi, että lapset eivät tiedä tilanteesta, lapset itse eivät ole olleet väkivallan kohteena tai että he eivät ymmärrä, mistä on kysymys. Lisäksi saatetaan todeta, ettei lapsia kannata muistuttaa näistä ikävistä asioista, tai että lapset eivät tarvitse apua selviytyäkseen tilanteesta. Kaikki nämä käsitykset ovat kuitenkin vääriä. Lapset tietävät ja ymmärtävät paljon enemmän kuin vanhemmat arvaavatkaan, ja jo väkivallan tai sen merkkien näkeminen on vahingoksi lapselle. Lapsi ei unohda ikäviä kokemuksiaan, eikä pysty käsittelemään niitä yksin. Lapsella on mahdollisuudet saavuttaa tasapainoinen kehitys ja onnellinen aikuisuus huolimatta vaikeistakin riskitekijöistä, mutta selviytyäkseen lapsi tarvitsee apua.

5 LAPSEN KALTOINKOHTELU

Lastensuojelutyön käynnistymisen edellytyksenä on huoli, mikä puolestaan tarkoittaa jonkinlaisen pahan läsnäoloa perheessä (Hurtig & Laitinen 2000, 250). Lastensuojelun asiakkuus tarkoittaa siis sitä, että perheessä tapahtuu jonkin asteista lapsen kaltoinkohtelua. Sen vuoksi teoriaosuudessa käsitellään lapsen kaltoinkohtelua, kun puhutaan siitä, mitä huostaanoton viivästyminen lapselle aiheuttaa.

Sinkkonen (2001, 176) painottaa, että lapsen pitkäkestoinen kaltoinkohtelu voi vahingoittaa lasta pysyvästi, niin ettei myöhemmistä auttamismenetelmistä välttämättä ole apua. Toisinaan auttamismenetelmillä saatetaan ainoastaan lievittää vaikeimpia oireita. Lapsen kodissaan kohtaamaan kaltoinkohteluun suhtaudutaan yleensä hienovaraisesti ja perhettä suojaten (Hurtig & Laitinen 2000, 263). Lastensuojelussa tarkoitus kuitenkin olisi puuttua perheen tilanteeseen mahdollisimman aikaisin, jotta voitaisiin tukea perhettä heidän ongelmissaan ja välttää uusien ongelmien syntyminen (Puonti ym. 2004, 85).

Lapsen laiminlyöntiä ei usein haluta eikä osata tunnistaa ennen kuin seuraukset ovat selviä tai konkreettisia. Laiminlyönti voi olla hiipivä ja pitkäaikainenkin pro-

sessi, josta on vaikea tehdä diagnoosia, koska sen määrittelemisen on hankalaa. Lisäksi lapsella ei useinkaan heti esiinny hälyttäviä oireita tai selviä merkkejä kaltoinkohtelusta. Tämän takia riittävän vakuuttavan näytön löytyminen viranomaisille saattaa kestää aivan liian pitkään lapsen suotuisan kehityksen ja kasvun kannalta, ja se taas on lapsen hyvinvoinnille ja tulevaisuudelle epäsuotuisaa. Laiminlyönnillä on myös merkittäviä fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia seurauksia. (Söderholm ym. 2004, 57 - 58.)

Hughesin mukaan kaltoinkohdellun lapsen on vaikea vastaanottaa hyvää eikä hän antaudu lohdutettavaksi. Lapsi myös pyrkii kontrolloimaan kaikkia tilanteita ja hänellä on pakonomainen tarve voittaa valtataistelut. Hän vetäytyy kontakteista ja turvautuu manipulointiin ja väkivaltaisuuteen. Nämä piirteet vahingoittavat kykyä kehittyä ja oppia. (Bardy & Känkänen 2005, 69.)

5.1 Kaltoinkohtelu käsitteenä

WHO:n määritelmän (1999) mukaan ”lapsen kaltoinkohtelu käsittää kaikki sellaiset fyysisen ja psyykkisen pahoinpitelyn muodot, seksuaalisen hyväksikäytön, laiminlyönnin taikka kaupallisen tai muun riiston, joista seuraa todellista vaaraa lapsen terveydelle, elämälle, kehitykselle tai ihmisarvolle suhteessa, jossa on kyse vastuusta, luottamuksesta tai vallasta” (Söderholm ym. 2004, 11). Tässä tutkimuksessa huomioimme laiminlyönnin, emotionaalisen kaltoinkohtelun sekä lapsen fyysisen pahoinpitelyn.

Emotionaalinen tai psyykinen kaltoinkohtelu on käyttäytymismalli, jolla lapsesta vastuussa olevat aikuiset välittävät lapselle jatkuvasti käsityksen, että lapsi on kelvoton eikä häntä voida rakastaa, tai että hän on arvokas vain jos tyydyttää aikuisen vaatimuksia ja mielihaluja. Psyykkisesti lasta kaltoinkohtelevat vanhemmat ovat monesti liian vaativia ja vahvistavat vaatimuksiaan uhkailemalla fyysisellä tai henkisellä väkivallalla. Kaltoinkohtelun määritelmään sisältyy, että se on lapselle vahingollista. Lapsen psyykkisen kehityksen kannalta on haitallista jos

lapsi jää vaille turvaa ja lohdutusta tai hänen tunnetarpeisiin suhtaudutaan välinpitämättömästi. (Söderholm ym. 2004, 76.)

Lapsen fyysinen pahoinpitely voidaan eritellä Suomen rikoslain mukaan tahallisiin sekä tahattomiin tilanteisiin. Tahattomaan pahoinpitelyyn kuuluu hoidon laiminlyönti. Tahalliset pahoinpitelyt määritellään seurauksien mukaan. Lievänä pahoinpitelynä voidaan pitää tapausta, josta ei ole syntynyt ruumiinvammaa. Törkeä pahoinpitely taas voi olla tapaus, jonka yhteydessä on käytetty terä- tai ampuma-asetta, tai joka johtaa mahdollisesti hengenvaaralliseen vammaan tai pysyvään ruumiinvammaan, tai joka on kokonaisuutena arvioituna törkeä. (Söderholm ym. 2004, 88.)

Lapsen laiminlyönti määritellään sellaiseksi hoidon puutteellisuudeksi, joka johtaa huomattavaan vahinkoon tai aiheuttaa riskin huomattavasta vahingosta lapselle. Lapsen perustarpeisiin kuuluu riittävä ravinto, vaatetus, koti, terveydenhuolto, koulutus, valvonta, ympäristön riskeiltä suojaaminen, hoiva ja huolenpito sekä kiintymyksen, tuen ja rakkauden saaminen. Mikäli joku tai jotkut näistä perustarpeista ei täyty, puhutaan lapsen laiminlyönnistä. (Dubowitz & DePanfilis 2000, 10-11.)

5.2 Pitkään jatkuneen kaltoinkohtelun seuraukset

Tutkimukset ovat osoittaneet, että tilanteissa, joissa vanhempien psyykinen kunto tai merkittävä sosiaalinen heikkous estävät heitä tarjoamasta apuaan hätää ilmaisevalle vauvalle, johtavat siihen, että jo muutaman kuukauden ikäinen vauva oppii tukahduttamaan oman tarvitsevuutensa ja avunpyyntönsä. Vauvalle on parempaa pyytää apua sitä saamatta kuin olla ilmaisematta avuntarvetta lainkaan. Tällaisessa tilanteessa vauva joutuu merkittävästi rajoittamaan omaa kokemusmaailmaansa voidakseen selviytyä edes niistä tilanteista, jotka väistämättä tulevat vastaan, sillä vauvalla ei ole vastaavia mahdollisuuksia tyynnyttää pelkoaan kuin aikuisella. Kun lapsen lohdun tai avunpyyntöihin vastataan myöhässä tai riittämättömästi, hänessä rakentuu sellaisia hermosoluyhteyksiä, jotka hillitsevät nega-

tiivisten tunteiden ilmaisua. Lapsi oppii, mitkä tunteet ovat hyväksyttäviä ja mitkä eivät. Vaikka negatiiviset tunteet eivät näkyisi ulospäin, lapsi on sisäisessä stressitilassa. Sroufen mukaan tällainen voi aiheuttaa myöhemmin kehitysongelmia mitä tulee sosiaalisiin suhteisiin, mielialan säätelyyn ja aggressioiden hallintaan. (Mäkelä 2003, 29 - 31.)

5.2.1 Post-traumaattinen stressireaktio

Lapsen normaaliin kehitykseen kuuluu vaikeuksia, haasteita, uhkia ja pettymyksiä. Joskus tilanteen vaatimukset ylittävät lapsen voimavarat ja tällöin kokemuksista tulee stressaavia. Tällaiset traumakokemukset eivät kuulu lapsuuteen eivätkä normatiiviseen kehitykseen, koska ne ylittävät lapsen kestokyvyn. Pitkäkestoisia ja lapsen elämään vaikuttavia traumaattisia kokemuksia ovat lapsen kaltoinkohtelu, perheväkivalta sekä psyykinen ja fyysinen heitteillejätto. Tällaiset tilanteet haittaavat lapsen suotuisaa kehitystä ja vaativat äärimmäisten psyykkisten puolustuskeinojen käyttöä, esim. todellisuuden vääristämistä ja tunteiden kieltämistä. (Sinkkonen & Kalland (toim.) 2001, 184 - 185.) Brohlin mukaan tunteiden tukahduttamisesta voi seurata, että lapsi menettää kosketuksen omiin tunteisiinsa. (Välivaara 2004, 15-16). Mäkelän (2003, 39) mukaan pitkittyvä stressitila aiheuttaa useammassa aivojen toiminnallisissa keskuksissa kehityksen häiriöitä, mikä lisää lasten keskittymis- ja tarkkaavaisuushäiriöitä sekä oppimisvaikeuksia.

Brohlin mukaan huostaanottoon johtavat tapahtumat, esimerkiksi edellä mainitut kaltoinkohtelu ja laiminlyönti, voivat muodostua lapsen ymmärryksen ylittäviksi traumaattisiksi kokemuksiksi, joiden jäsentäminen ilman apua on mahdotonta. Tällöin lapsi voi esimerkiksi pyrkiä aktiivisesti unohtamaan ikävän kokemuksen. Tunteiden käsittelemättä jättäminen ei kuitenkaan auta haavoittavasta kokemuksesta selviytymisessä. Traumaattisen kokemuksen aiheuttamat tunteet pyrkivät pintaan, ja syntyy post-traumaattinen stressireaktio. (Välivaara 2004, 15 - 16.)

Brohlin mukaan post-traumaattisesta stressireaktiosta seuraa usein ylivilittyneisyyttä sekä levottomuutta. Lisäksi tästä stressireaktiosta kärsivillä lapsilla voi olla

univaikeuksia, ärtyneisyyttä, pelokkuutta ja keskittymisvaikeuksia. Helposti kehittyy myös välttämiskäyttäytymistä, jossa pyrkimyksenä on unohtaa kaikki tapahtumiin liittyvä. Tähän liittyy yleensä tunteettomuutta, turtuneisuutta ja ulkopuolisuuden tunteita. Post-traumaattinen stressireaktio ilmenee yleensä useammalla kuin yhdellä tavalla, ja se voi vaikeuttaa lapsen normaalia kehitystä monella tasolla. Pahimmillaan post-traumaattinen stressireaktio voi ilmetä aggressiivisuutena, joka johtaa väkivaltaisiin leikkeihin sekä itsemurha- tai murhakuvitelmiin, itsensä vahingoittamiseen, syömishäiriöihin sekä muuhun itsetuhoiseen käytökseen. (Väliavaara 2004, 15 - 16.)

5.2.2 Neurologiset kehityshäiriöt

Lapsen aivot kehittyvät varhaislapsuudessa nopeasti ja ovat silloin erityisen herkkä traumaattisille kokemuksille. Tämän vuoksi varhainen puuttuminen lastensuojelussa on tärkeää. (Söderholm ym. 2004, 13 - 14.) Aivojen nopeimman kehityksen vaihe alkaa noin kolme kuukautta ennen syntymää ja jatkuu lapsen kolmanteen ikävuoteen asti. Tämän aikavälin kehityksellä ja silloin tapahtuvalla oppimisella on merkittävin vaikutus myöhemmälle kehitykselle. (Mäkelä 2003, 14.) Tutkimuksissa on todettu, että kaltoinkohtelu vaikuttaa aivojen kehitykseen ja siten varhaislapsuudessa tapahtuneet traumaattiset kokemukset voivat vaikuttaa ihmisen emotionaalisiin, fysiologisiin, sosiaalisiin sekä kognitiivisiin toimintoihin (Söderholm ym. 2004, 13 - 14). Sinkkosen (2003, 11) mukaan pitkäkestoinen ja voimakas stressi, esimerkiksi lapsen kaltoinkohtelusta tai hoidon vakavista laiminlyönneistä johtuva, jättää lopulta jälkensä keskushermostoon kehityshäiriöinä.

5.2.3 Varhaisen vuorovaikutuksen häiriintyminen

Kun vanhemmat eivät osaa erottaa omaa hyvinvointiaan lasten hyvinvoinnista ja asettavat omat tarpeensa lapsen tarpeiden edelle, he altistavat lapsen pahalle (Hurtig & Laitinen 2000, 252). Lapsen ja hoitajan välisellä varhaisella vuorovaikutuksella on erityismerkitys aivoille ja lapsen koko myöhemmälle kehitykselle. Onnel-

lista lapsuutta ei voi jälkikäteen hankkia. (Sinkkonen 2003, 9.) Sinkkosen (2003, 9) mukaan lapsi tarvitsee turvallisuuden tunnetta voidakseen kehittyä mahdollisuuksiensa mukaisesti. Lapsi tarvitsee vaalimista, sillä turvallisuuden tunne muodostuu fyysisen läheisyyden perusteella. Aronen (1994, 25) sisällyttää onnelliseen lapsuuteen turvallisuuden tunteen, leikin ja huolettomuuden. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä toivottavammin lapsi saa nauttia erityisestä hellyydestä ja huolenpidosta.

Perheessä tapahtuvia ikäviä asioita voidaan myös yrittää selittää pois vetoamalla rakkauteen. Rakkaus puhdistaa pahan, tekee sen pienemmäksi. Kaikki on ”hyvin”, jos vanhemmat sanovat rakastavansa lapsiaan, eikä vanhempien siis tarvitse tuntea syyllisyyttä. Rakkaus ei kuitenkaan muutu todeksi pelkällä puheella, vaan sen pitäisi näkyä lapsen arjessa konkreettisina asioina. (Hurtig & Laitinen 2000, 254.) Vastasyntynyt tarvitsee vanhempiaan luomaan varhaisen kiintymyssuojan vastaamalla lapsen tarpeisiin ja suojelemalla häntä. Vauvan kehitys on vanhempien varassa, sillä vauva ei selviydy ilman fyysistä suojaa, ravintoa ja lohtua. Varhaisen kiintymyssuojan suojaamana vauva jää eloon ja alkaa kehittyä vähitellen omaksi persoonakseen. (Salo 2003, 44.)

Varhainen vuorovaikutus vanhempien kanssa luo tärkeimmän kasvualustan lapsen omille vuorovaikutustaidoille (Alijoki 1998, 25). Kiintymyssuojan ensimmäinen tehtävä on antaa lapselle mahdollisuus ensimmäiseen emotionaaliseen ihmissuhteeseen. Tämä kiintymyssuhde kehittyy varhaisen vuorovaikutuksen myötä ensimmäisen ikävuoden loppuun mennessä. Vauvan ja vanhemman välinen kiintymyssuhde ei ole automaattinen reaktio, vaan lapsi kiinnittyy vain ajallisesti riittävän paljon läsnä oleviin ihmisiin. Päivästä toiseen tuttu syli ja kosketus muovavat vauvalle päivittäisissä huolenpitokokemuksissa tunteen jatkuvuudesta ja perusturvallisuudesta. Ei riitä, että vanhempi on fyysisesti läsnä, vaan hänen tulee myös vastata lapsen tarvitsevuuteen vuorovaikutuksessa hänen kanssaan. Jos lapsi ei onnistu luomaan kiintymyssuhdetta pysyvien aikuissuhteiden puuttuessa tai hoidon ollessa epäsäännöllistä, voi seurauksena olla vakava kiintymyssuhdehäiriö. Kiintymyssuhdehäiriö aiheuttaa kehityksellisen riskin ja vaikeuttaa etenkin lapsen myöhempää sosiaalista kehitystä. (Salo 2003, 45-47.) Koska lapsen vuorovaiku-

tustaidot kehittyvät yhdessä kokemisesta ja elämysten jakamisesta, edellyttää sosiaalisuuden myönteinen kehittyminen turvallista tunnesuhdetta vanhempiin (Alijoki 1998, 18). Daniel Hughesin mukaan kaltoinkohdellun lapsen monet ongelmat näyttävät johtuvan turvallisuuden puutteesta (Bardy & Känkänen 2005, 69).

5.2.4 Perheväkivallalle altistuminen

Perheväkivallalle altistuminen aiheuttaa lapselle monenlaisia seurauksia ikätasosta riippuen. Vauva- ja taaperoiässä lapsi voi olla voimaton, vaativa ja rauhaton. Vauvalla voi olla uni- ja syömisvaikeuksia sekä kehityksen viivästymistä. Leikkiiästä eteenpäin lapsella voi ilmetä surua, ahdistusta, masentuneisuutta, pelkoja, käytöshäiriöitä ja post-traumaattisen stressireaktion oireita. Nuoruusiässä kuvaan tulee lisäksi päihteiden käyttöä, rikollisuutta, väkivaltaisuutta sekä itsemurha-alttiutta. (Oranen 2003, 56 - 57.)

Koulumenestys häiriintyy etenkin perheväkivallan takia. Perheväkivallalla on taipumus kärjistyä iltaisain ja öisin, mikä tekee nukkumisesta hankalaa. Koulussa on huonosti nukutun yön jälkeen vaikea keskittyä, lapsi on väsynyt eikä jaksaa kiinnostua tehtävistä. Tämä voi herättää opettajassa epäilyksiä tarkkaavaisuushäiriöstä tai muista oppimisvaikeuksista. Myös post-traumaattisen stressireaktion oireet muistuttavat tarkkaavaisuushäiriön oireita. Lapsen leimaaminen tarkkaavaisuushäiriöiseksi ei kuitenkaan useinkaan helpota lapsen tilannetta. Esimerkiksi erityisopetukseen siirtyminen voi aiheuttaa lisää vahinkoa jo ennestään kärsineille kaverisuhteille ja syventää lapsen yksinäisyyttä. (Oranen 2003, 60.)

5.2.5 Minän kehittymisen ongelmat

Lapsi muodostaa ensimmäisen tietoisin minäkäsityksensä lainaamalla sen osittain vanhemmiltaan. Esimerkiksi vanhempien antama palaute lapsen toiminnasta ja muut lasta koskevat arviot siirtyvät lapsen minäkäsitykseen. Jos lapsi saa positiivista palautetta ulkonäöstään ja osaamisestaan, hänen on helppo arvioida itseään

positiivisesti. Sama vaikutus on negatiivisella palautteella. Lisäksi tulee huomioida se, että jo lapsesta alkaen ihmisen on helpompi muistaa negatiivinen kuin positiivinen palaute. Ympäristön palautteella on suora vaikutus itsetuntoon. (Salo 2003, 68.) Dubowitz ja DePanfilis (2000, 134) toteavat, että vanhempien alkoholi- tai huumeongelmat sekä heikko vanhemmuus voivat aiheuttaa lapselle psykososiaalisia sopeutumiso ongelmia, kuten ongelmia vertaissuhteissa ja käytöshäiriöitä.

Helkama (2003, 123 - 125, 129, 133) toteaa, että moraalinen arvostelukyky kehittyy suunnilleen kuusikymmentävuotiaaksi asti. Moraali koostuu monimutkaisesta tunteiden, tiedollisuuden ja toiminnan prosessista. Kognitiivinen puoli moraalissa vaikuttaa siihen, kuinka lapsi tulkitsee tilanteet ja niiden moraalisen arvon. Tämä taas vaikuttaa tilanteiden herättämiin tunteisiin, mikä johtaa reaktiotapaan. Moraalinen toiminta onkin Helkaman mukaan melko tilannesidonnaista. Helkama kuvaillee myös useampia tapauksia, jossa lapsi on itse päättänyt ryhtyä kiltiksi tai muuten osoittanut oma-aloitteista moraalista käyttäytymistä.

6 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa ja määrittää lastenkotien hoito- ja kasvatustehtävissä olevien työntekijöiden huolta, joka liittyy huostaanottojen viivästymiseen. Tutkittava ilmiö on huostaanoton viivästyminen. Tavoitteena on selvittää lastenkotien työntekijöiden huolen määrää, mitä tulee huostaanottojen viivästymiseen. Lisäksi selvitetään, mitä syitä huostaanottojen viivästymiselle mahdollisesti on ja mitä viivästymisestä voi seurata. Tutkimus tarjoaa lastensuojelun ammattilaisille tietoa huostaanottojen viivästymisen tilanteesta Lahdessa. Sen pohjalta voidaan herättää ajatuksia ja keskustelua sekä arvioida huostaanottojen viivästymisen syitä.

Tutkimustehtävät:

1. Millaista huolta lastenkotien hoito- ja kasvatustehtävissä olevilla työntekijöillä on huostaanottojen viivästymisestä?

2. Miten työntekijöiden mielestä huostaanottojen viivästyminen näkyy lapsessa?
3. Millaisia syitä huostaanoton viivästykselle on työntekijöiden näkemyksen mukaan?

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena eli määrällisenä tutkimuksena. Valitsimme kyselylomakkeella suoritettavan kvantitatiivisen tutkimuksen, koska näin saimme kattavamman aineiston kuin haastatteluilla olisi saanut. Tutkimustehtävät ovat sen tyyppisiä, että niiden edellyttämien tietojen kerääminen kyselylomakkeella oli järkevää. Kyselylomakkeen avulla arkaluonteistenkin kysymysten käyttö on mahdollista ja niihin saa helpommin vastauksia kuin haastatteluilla saisi (Heikkilä 2004, 20). Kyselylomaketutkimuksessa tutkija ei myöskään vaikuta omalla olemuksellaan tai läsnäolollaan tutkittavien mielipiteisiin ja näin ollen saadaan luotettavampia vastauksia (Valli 2001, 31). Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla kyselylomakkeella (LIITE 1), jossa suurin osa kysymyksistä oli suljettuja, mutta mukana oli myös muutamia avoimia kysymyksiä. Avoimilla kysymyksillä haluttiin yksityiskohtaisempaa tietoa työntekijöiden omista näkemyksistä.

7.1 Aineiston hankinta ja rajaus

Tutkimus suoritettiin kokonaistutkimuksena. Tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin kaikki Lahden kaupungin lastenkotien hoito- ja kasvatustehtävissä olevat työntekijät sekä lastenkotien perhetyöntekijät. Tutkimuslupa haettiin Lahden lastensuojelupäälliköltä huhti-toukokuun vaihteessa. Aineisto koottiin kyselylomakkeella. Kyselylomakkeet toimitettiin lastenkoteihin toukokuun lopussa. Täytetyt lomakkeet haettiin takaisin kesäkuun puoleen väliin mennessä. Aineiston hankinta suoritettiin alkukesästä, koska kesälomien alettua kato olisi ollut suurempi. Kyselylomakkeita jaettiin lastenkoteihin yhteensä 85 kappaletta. Neljästä lastenko-

dista kyselylomakkeet saatiin haettua määräaikaan mennessä ja kahdelle lastenkodille annettiin lisää aikaa. Täytettyjä kyselylomakkeita saatiin takaisin yhteensä 58 kappaletta. Vastausprosentti oli näin ollen 68, joka oli täysin riittävä tässä tutkimuksessa. Vallin (2001, 32) mukaan riittävänä vastausprosenttina voidaan yleensä pitää kuuttakymmentä. Koska vastausprosentti oli näinkin korkea ensimmäisellä kerralla, uusintakyselyn suorittamiseen ei ollut aihetta.

7.2 Aineiston analysointi

Saatu aineisto käsiteltiin SPSS 13.0 for Windows -ohjelman avulla. Aineistosta tehtiin havaintomatriisi, jonka pohjalta tuloksia analysoitiin. Havaintomatriisin avulla luotiin taulukoita ja kuvioita saaduista tuloksista. Avointen kysymysten osalta vastaukset luokiteltiin aihepiireittäin ja ne käsiteltiin laadullisesti. Avoimet vastaukset laajensivat strukturoitujen kysymysten tuottamaa tietoa. Tulokset on esitetty tekstissä lukumääriä ja prosentteja käyttäen.

7.3 Validiteetti ja reliabiliteetti

Kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta, koska tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Reliabiliteetilla tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta. Tämä tarkoittaa siis sitä, että tutkimus kykenee antamaan ei-sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimuksen reliabiliteetti voidaan todeta esimerkiksi sillä, jos kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen tai jos samaa henkilöä tutkittaessa eri kerroilla saadaan sama tulos. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 216.)

Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä mitä pitikin mitata. Kyselylomakkeiden kysymyksiin vastatessaan vastaajat saattavat käsittää kysymykset aivan erilailla kuin tutkija on ajatellut lomaketta laatiessaan. Tutkija saattaa tutkia aivan eri todellisuutta kuin mitä mittarit ja menetelmät edustavat. (Hirsjärvi ym. 2004, 216-217.) Validius varmistetaan etukäteen suunnittelemalla

tiedonkeruu huolellisesti. Esimerkiksi tutkimuslomakkeen kysymysten tulee olla yksiselitteisiä ja kattavia. (Heikkilä 2004, 29.)

Kyselylomake tehtiin huolellisesti ja esitettiin ennen käyttöä. Tutkimuksen luotettavuuteen pyrittiin vaikuttamaan analysointivaiheessa sillä, että tiedot syötettiin havaintomatriisiin huolellisesti tarkastaen. Tällöin lyöntivirheiden mahdollisuus jäi hyvin pieneksi. Havaintomatriisin pohjalta muodostettiin kuviot ja taulukot, jolloin tieto ei ole voinut vääristyä tässä vaiheessa.

Tutkimuksen luotettavuutta heikentävänä seikkana voidaan pitää kyselylomakkeessa ilmenneitä pieniä puutteita. Esimerkiksi huostaanoton kestoa kysyttäessä olisi pitänyt tarkemmin määrittää mitä huostaanoton kestolla tarkoitetaan. Kysymys aiheutti epävarmuutta ja vastaajat ovat luultavasti käsittäneet keston jokainen omalla tavallaan. Tästä syystä kyseistä kysymystä ei käsitellä lainkaan tutkimustuloksia analysoitaessa. Heikkilän (2004, 20) mukaan kyselylomaketta käytettäessä väärinkäsitysten mahdollisuus onkin suuri. Näin ollen myös saatujen vastausten tarkkuutta voidaan pitää kyseenalaisena kyselylomakkeella kerätyssä aineistossa. Kaikkiin kysymyksiin ei vastausprosentiksi saatu sataa. Kuitenkaan muutamien vastausten puuttumista ei pidetty kokonaistulokseen merkittävästi vaikuttavana asiana.

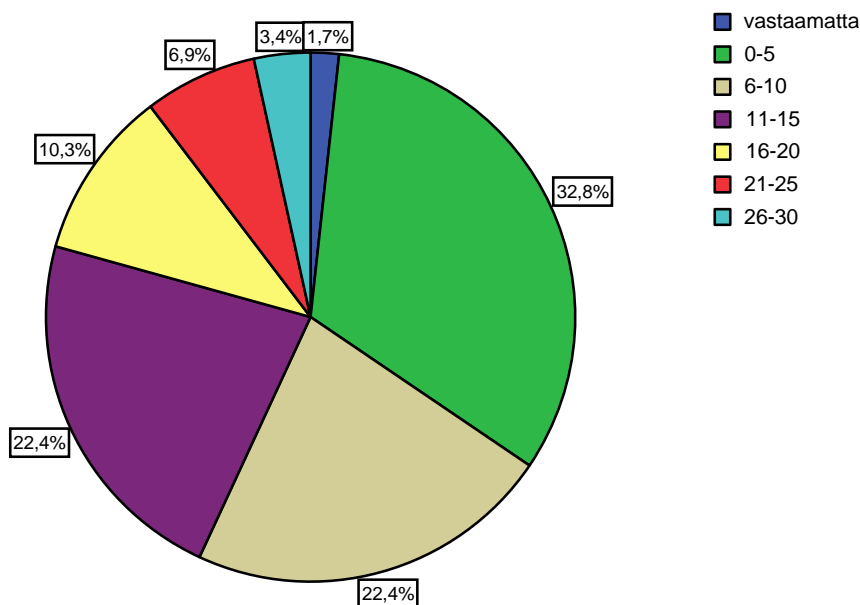
8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Vastaajien taustatiedot

Vastanneista oli naisia 74 prosenttia, kun taas miesten osuus oli 26 prosenttia. Koulutukseltaan suurin osa vastaajista on sosionomeja, sosiaalikasvattajia tai -ohjaajia. Sosionomeja oli 38 prosenttia, sosiaalikasvattajia ja -ohjaajia 41 prosenttia. Jonkun muun koulutuksen oli saanut 17 prosenttia vastaajista. Joukkoon sisältyy nuorisotyöntekijä, kodinhoitaja, lastentarhanopettaja, psykologian erikoissai-

raanhoitaja, lastenhoitaja, yhteiskuntatieteiden ylioppilas sekä nuoriso-ohjaaja. Kolme prosenttia vastaajista ei ilmoittanut koulutustaan.

Kyselyyn vastasi 43 osastotyöntekijää, 11 perhetyöntekijää ja neljä johtajaa. Osastotyöntekijöiden prosentuaalinen osuus vastanneista oli 74 prosenttia.

KUVIO 1. Kyselyyn vastanneiden työvuodet lastensuojelussa

Suurin osuus vastanneista, 33 prosenttia, oli tehnyt lastensuojelutyötä alle viisi vuotta. Kuudesta kymmeneen vuotta ja yhdestätoista viiteentoista vuotta työskennelleitä oli molempia 22 prosenttia. Vastanneista 21 prosenttia oli tehnyt työtä lastensuojelun parissa yli viisitoista vuotta. (KUVIO 1.)

8.2 Huoli huostaanottojen tilanteesta

Lastenkotien työntekijöillä oli melkoinen huoli huostaanottouhan alla elävistä lapsista. Vastaajista 90 prosenttia kuvaili huoltaan melko suureksi tai suureksi. Vain yksi vastanneista ei ollut lainkaan huolissaan lasten tilanteesta.

TAULUKKO 1. Huoli huostaanottouhan alla elävien lasten tilanteesta suhteessa työtehtävään.

Count		huoli huostaanottouhan alla elävien lasten tilanteesta				Yhteensä
		ei huolta	pieni huoli	melko suuri huoli	suuri huoli	
työtehtävä	osastotyöntekijä	1	4	18	20	43
	johtaja	0	0	3	1	4
	perhetyöntekijä	0	0	9	2	11
Yhteensä		1	4	30	23	58

TAULUKKO 2. Huoli huostaanottouhan alla elävien lasten tilanteesta suhteessa sukupuoleen.

Count		huoli huostaanottouhan alla elävien lasten tilanteesta				Yhteensä
		ei huolta	pieni huoli	melko suuri huoli	suuri huoli	
sukupuoli	nainen	1	2	23	17	43
	mies	0	2	7	6	15
Yhteensä		1	4	30	23	58

Osastotyöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden vastauksia verrattiin toisiinsa, samoin miesten ja naisten vastauksia. Osastotyöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden huolen määrässä ei näkynyt merkittävää eroa (TAULUKKO 1). Myöskään sukupuoli ei vaikuttanut huolen määrään merkittävästi (TAULUKKO 2). Työntekijöiden huolen syitä kysyttiin avoimen kysymyksen kautta. Vastauksia saatiin laajasti liittyen moniin eri aihealueisiin. Resurssipula ja säästösytyt nousivat selkeäksi huolenaiheeksi (24 vastausta).

Lasten ja nuorten moniongelmallisuus kasvaa koko ajan, mutta rahat lastensuojelussa eivät kasva – eikä työntekijäresurssit.

Huoli johtuu kuntien rahattomuudesta joka johtaa huostaanottojen tarpeettomaan pitkittymiseen ja tätä kautta lasten/nuorten ongelmien kasvamiseen.

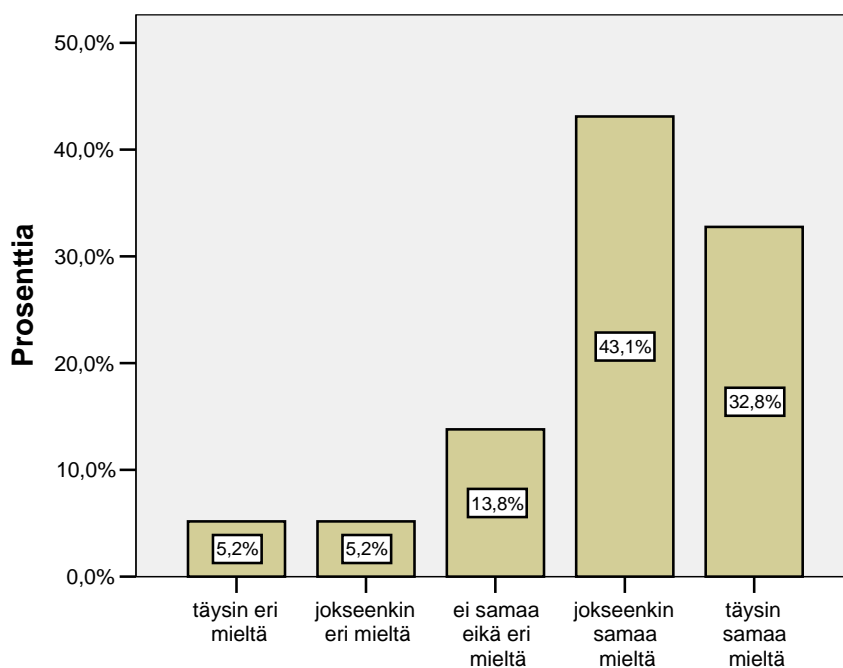
Muita huolenaiheita olivat esimerkiksi ongelmallisen perhetilanteen vaikutukset lapselle (8 vastausta), töiden lisääntyminen ja työntekijöiden väsyminen (5 vastausta), huostaanottokynnyksen korkeus (3 vastausta), sijoituspaikan huono saataavuus (2 vastausta) ja lapsen edun toteutumatta jääminen (4 vastausta).

Huostaanoton tarve on lisääntynyt, mutta huostaanottoja ei tehdä tarpeeksi.

Kauanko lapsen pitää elää sellaisessa tilanteessa ja miksi? Miten tilanne ratkeaa lopulta? Kuinka paljon onkaan sellaisia perheitä, joissa lapset ko. tilanteessa, mutta asiaa ei huomioida kuitenkaan tarpeeksi tai eivät ole vielä ”jääneet verkkoon kiinni”.

Tilannehan ei ole hyvä kun huostaanotto uhka on päällä, huoli aiheutuu paljon epävarmuudesta.

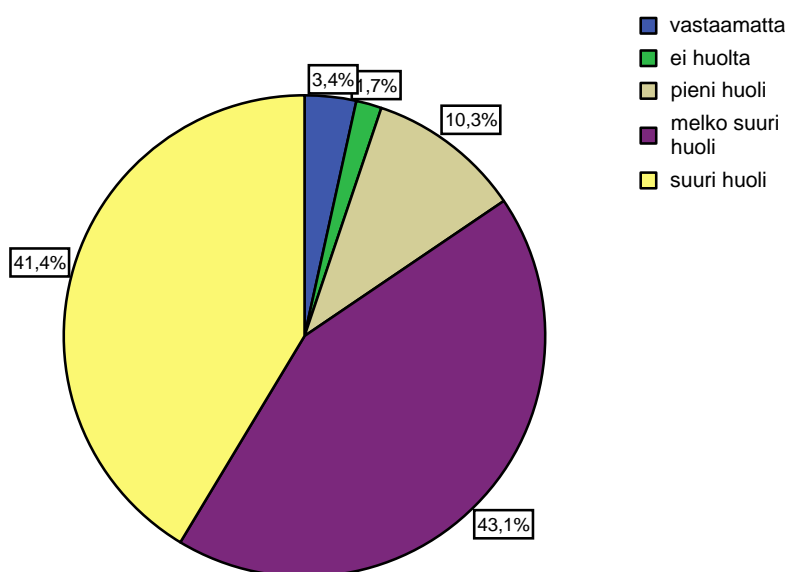
Seuraavasta kuviosta ilmenee, mitä mieltä työntekijät ovat siitä, viivästyvätkö huostaanotot liikaa.

KUVIO 2. Huostaanotot viivästyvät liikaa

Väitteestä ”huostaanotot viivästyvät liikaa” oli täysin samaa mieltä 33 prosenttia vastaajista. Lisäksi 43 prosenttia oli jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa. Kymmenen prosenttia vastaajista oli jokseenkin tai täysin eri mieltä asiasta. (KUVIO 2.)

Kun kysyttiin, oletko tavannut tapauksia, joissa huostaanotto olisi tarpeettomasti viivästynyt, puolet vastanneista (50%) oli tavannut tällaisia tapauksia kolmesta viiteen. Vastaajista 18 prosenttia oli tavannut tällaisia tapauksia kuusi tai enemmän. Seitsemän prosenttia vastanneista ei ollut törmännyt tällaisiin tapauksiin ollenkaan.

KUVIO 3. Työntekijöiden huoli huostaanottojen viivästyemisestä.

Kysyttäessä, kuinka huolissasi olet huostaanottojen viivästyemisestä, yhteensä 88 prosenttia koki melko suurta tai suurta huolta asiasta. Pieni huoli viivästyisestä oli kymmenellä prosentilla ja vain yksi vastaaja ei ollut huolissaan huostaanottojen viivästyisestä. (KUVIO 3.)

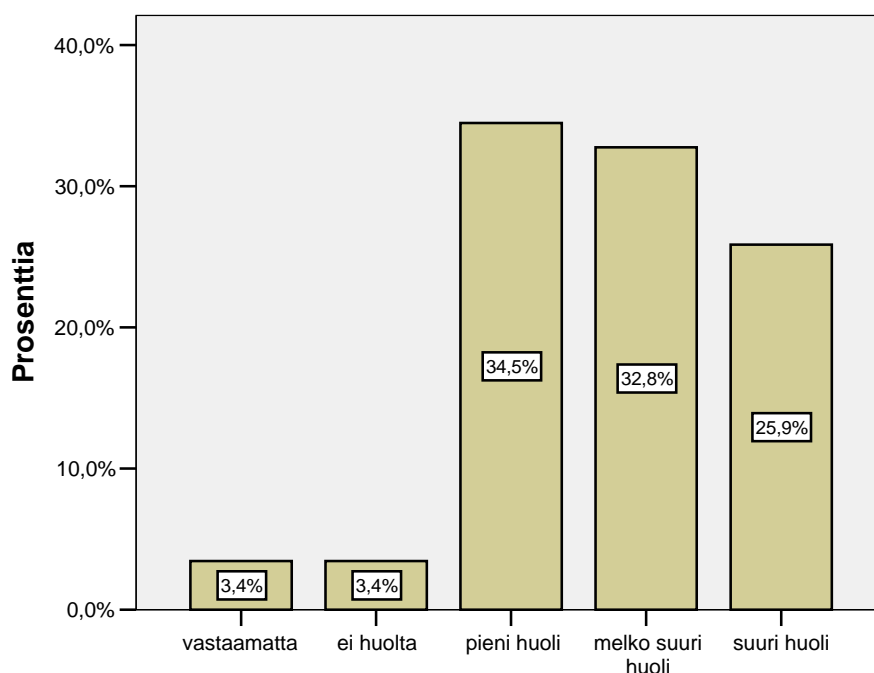
Vastaajia pyydettiin kuvailemaan lyhyesti tilanteita, joissa huostaanotto oli viivästynyt. Yhteensä tähän kysymykseen vastasi 38 työntekijää. Näissä kuvauksissa nousi esiin pitkään jatkunut avotyö (15 vastausta), vanhempien alkoholinkäyttö (11 vastausta), pahoinpitely (4 vastausta), huumeiden käyttö (4 vastausta) sekä hoidon laiminlyönti (4 vastausta).

*Nuoren tarve lastensuojelulle ensimmäisen kerran ollut 4-vuotiaana, huostaanotettu vasta 13-vuotiaana. Tätä ennen ollut 9 vuotta avo-
huollon tukitoimenpiteenä 1-2 kertaa erimittaisia jaksoja lastenko-
dissa sekä aina kotiutettu vaikka tilanne kotona ei ollut muuttunut...
Isä ja äiti alkoholisteja, on edelleenkin.*

Useissa perheissä on kokeiltu useita eri avohuollon toimenpiteitä. Huostaanottojen olisi ollut edullisinta ja lapsen edun mukaista tapahtua jo vuosia aiemmin.

”Perinteiset” huostaanoton perusteet (=vanhempien päihteiden käyttö) olleet jo vuosia selvät, mutta kaikenlaiset byrokraattiset vitkuttelijat ja muut avohuollolliset toimenpiteet siirsivät lopullista huostaanottoa niin että lapsen elämä lastensuojelutoimenpiteiden aikana huononi entisestään.

Kysyttäessä, kuinka usein olet tavannut tilanteita, joissa riittämättömäksi osoittautunutta avotyötä olisi jatkettu, 64 prosenttia vastaajista kertoi tavanneensa tällaisia tilanteita joskus. Vastaajista 26 prosenttia oli tavannut riittämättömää avotyötä usein. Loput, kymmenen prosenttia vastaajista, eivät olleet tavanneet tällaisia tilanteita koskaan.

KUVIO 4. Huoli avotyön riittämättömydestä.

Kysyttäessä, kuinka huolissasi olet avotyön riittämättömydestä, 26 prosenttia vastaajista ilmoitti kokevansa suurta huolta asiasta. Pieni tai melko suuri huoli oli

67 prosentilla vastaajista. Vain kolmella prosentilla vastaajista ei huolta ollut lainkaan. (KUVIO 4.)

Lomakkeessa kysyttiin avoimella kysymyksellä, minkälaisia syitä työntekijät uskovat olevan sille, että avotyötä oli jatkettu sen riittämättömyydestä huolimatta. Yhteensä 46 työntekijää vastasi tähän kysymykseen. Vastauksissa mainittiin esimerkiksi rahan ja resurssien puute (16 vastausta), sosiaalityöntekijän toiminta (6 vastausta), perheen tilanteen sekavuus (7 vastausta), sekä se, että huostaanotolle ei löydy tarvittavaa näyttöä (7 vastausta).

Huostaanotot ovat kalliita ja perhe tsemppaa aina hetken kun on tapaamisia. Vanhemmat tarvitsevat lapsiaan seurakseen. Vanhemman oikeus tavata lasta on niin suuri, ettei välitetä onko lapsen edun mukaista edes tavata vanhempiaan.

Joskus lastenkoti on ollut myös täynnä, joten ei ole voitu sijoittaa lasta laitokseen.

Ei välttämättä nähdä sitä koko todellisuutta, joka perheessä pyörii. Myös uskalluksen puute ruveta suurempiin toimiin.

Tarvitaan jo vakavia puutteita lapsen perustarpeiden tyydyttämiseksi kotona ennen kuin huostaanotto ”menee läpi”.

Kysyttäessä, kuinka monta sellaista tilannetta vastaajat ovat tavanneet, joissa huostaanotto olisi tehty liian aikaisin, ilmoitti 98 prosenttia, ettei ole tavannut näitä tilanteita lainkaan.

TAULUKKO 3. Huoli siitä, että huostaanotot tehdään liian nopeasti suhteessa huoleen huostaanottojen viivästyemisestä.

Count		huostaanotot tehdään liian nopeasti			Yhteensä
		ei huolta	pieni huoli	melko suuri huoli	
huostaanotot	ei huolta	1	0	0	1
viivästyvät	pieni huoli	5	1	0	6
	melko suuri huoli	19	6	0	25
	suuri huoli	13	9	2	24
Yhteensä		38	16	2	56

Ne vastaajat, jotka olivat huolissaan huostaanottojen viivästyemisestä, eivät kokeneet juurikaan huolta siitä, että huostaanotot tehtäisiin liian nopeasti. Kaksi vastaajista oli huolissaan sekä siitä, että huostaanotot viivästyvät että siitä, että huostaanotot tehdään liian nopeasti. (TAULUKKO 3.)

Tehtävien huostaanottojen tarpeellisuuteen uskoivat lähes kaikki kyselyyn vastanneet. Väittämästä ”huostaanotot tehdään liian kevyin perustein” 86 prosenttia oli eri mieltä. Loput vastaajat eivät ottaneet kantaa kysymykseen.

TAULUKKO 4. Kuinka usein vastaajat ovat tavanneet tilanteita, joissa yksittäisen lapsen kohdalla olisi tehty toistuvia huostaanottoja.

	Lukumäärä	Prosenttia
Ei koskaan	16	27,6
Joskus	36	62,1
Usein	4	6,9
Vastaamatta	2	3,4
Yhteensä	58	100,0

Vastaajista 69 prosenttia oli kohdannut yksittäisen lapsen kohdalla toistuvia huostaanottoja ainakin joskus. Näistä seitsemän prosenttia oli kohdannut niitä usein. (TAULUKKO 4.) Kysyttäessä, lisäävätkö toistuvat huostaanotot lasten turvattomuutta, 85 vastaajista prosenttia uskoi, että näin tapahtuu. Loput vastaajat eivät ottaneet kantaa asiaan.

TAULUKKO 5. Työntekijöiden huoli huostaanottojen toistuvuudesta.

	Lukumäärä	Prosenttia
Ei huolta	9	15,5
Pieni huoli	23	39,7
Melko suuri huoli	16	27,6
Suuri huoli	6	10,3
Vastaamatta	4	5,2
Yhteensä	58	100,0

Vastanneista 38 prosenttia oli huolissaan yksittäisen lapsen kohdalla tapahtuvista toistuvista huostaanotoista. Vastaajista 40 prosentilla oli pieni huoli toistuvista huostaanotoista, ja 16 prosenttia vastaajista ei ollut toistuvista huostaanotoista lainkaan huolissaan. (TAULUKKO 5.)

Väitteestä ”olen huolissani toistuvien huostaanottojen vaikutuksesta lapseen” 52 prosenttia vastanneista oli täysin samaa mieltä. Jokseenkin samaa mieltä oli 28 prosenttia ja jokseenkin eri mieltä kaksi prosenttia vastanneista.

TAULUKKO 6. Vastaajien näkemys omista vaikutusmahdollisuuksistaan, mitä tulee huostaanottoprosessiin.

	Lukumäärä	Prosenttia
Ei lainkaan	6	10,3
Vähän	32	55,2
Melko paljon	19	32,8
Vastaamatta	1	1,7
Yhteensä	58	100,0

Työntekijöistä 55 prosenttia koki pystyvänsä vaikuttamaan vähän lapsen huostaanottamiseen. Lisäksi 33 prosenttia ajatteli voivansa vaikuttaa melko paljon huostaanottoprosessiin, ja 10 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, ettei pysty vaikuttamaan asiaan lainkaan. (TAULUKKO 6.) Avoimella kysymyksellä haluttiin selvittää vaikuttamiskeinoja, ja vastanneiden mukaan selvästi merkittävin keino vaikuttaa huostaanottoprosessiin on yhteistyö sosiaalityöntekijän ja muiden taho-

jen kanssa sekä omien mielipiteiden ilmaiseminen (26 vastausta). Yhteensä vastauksia tuli tähän kysymykseen 32 kappaletta.

Jos lapsi on sijoitettu lastenkotiin avohuollon sijoituksena, voin kertoa sosiaalityöntekijälle millaisia keskusteluja olen käynyt lapselle läheisten ihmisten kanssa ja millaisia havaintoja olen tehnyt lapsesta sekä erilaisista tilanteista, jotka liittyvät lapsen ja hänelle tärkeiden aikuisten väliseen yhteydenpitoon.

Antamalla perusteltuja lausuntoja sosiaalityöntekijälle lapsen tilanteesta.

Kertomalla oman huolen ja pyydän kirjaamaan sen muistiopapereihin.

8.3 Huostaanottoa viivästyttävät tekijät

Lastenkotien työntekijöiltä kysyttiin, mitkä neljä seikkaa ovat merkittävimpiä huostaanottoja viivästyttäviä tekijöitä. Päälimmäiseksi tekijäksi nousi huostaanoton korkeat kustannukset. Vastaajista 83 prosenttia mainitsi korkeiden kustannusten viivästyttävän huostaanottoa. Seuraavaksi merkittävin tekijä oli vastaajien mielestä työntekijöiden toiminta. Työntekijöiden toiminta saattaa viivästyttää huostaanottoa 66 prosentin mielestä. Huostaanoton uhka saattaa aiheuttaa joissakin vanhemmissa pyrkimystä tilanteen korjaamiseen, jopa niin, että huostaanotto poistuu. Tällaiset tilanteet ovat 60 prosentin mielestä yksi tekijä, joka viivästyttää huostaanottoja.

Vastaajista 53 prosenttia oli sitä mieltä, että huostaanottoja viivästyttää se, ettei perheen tilanne näyttäydy työntekijöille sellaisena, että huostaanottoon olisi syytä ryhtyä. Lisäksi 48 prosenttia vastanneista uskoi lapsen edun selvittämisen hankaluuden vaikuttavan huostaanottojen viivästymiseen.

Vastaajista 26 prosenttia oli sitä mieltä, että perheen vastahankaisuus vaikuttaa huostaanottoprosessin keston. Lisäksi 24 prosenttia piti perheen oikeuksien ajatteleminen huostaanottoa viivästyttävänä seikkana. Lapsen huostaanottovastainen mielipide oli 14 prosentin mielestä huostaanoton viivästymisen syynä.

Viisi työntekijää oli maininnut avoimen kysymyksen kohdalla jonkin muun syyn huostaanoton viivästymiselle. Riittävän näytön puuttumista pidettiin yhtenä huostaanottoa viivästyttävänä tekijänä. Joskus taas lapselle ei löydy sopivaa paikkaa, minkä vuoksi huostaanotto viivästyy. Toisinaan resurssipula saattaa viivästyttää huostaanottoa, esimerkiksi jos sosiaalityöntekijöillä on liikaa töitä. Myös sitä, etteivät ulkopuoliset ihmiset puutu asioihin ja tee lastensuojeluilmoituksia, pidettiin yhtenä syynä.

8.4 Viivästyneen huostaanoton vaikutukset

Vastaajista 47 prosenttia piti todennäköisenä tai erittäin todennäköisenä sitä, että vuorovaikutustaidot kehittyvät heikosti huostaanoton viivästymisen vaikutuksesta. Mahdollisena sitä piti 50 prosenttia. Vain kaksi prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, ettei se ole mahdollista huostaanoton viivästymisen seurauksena. (LIITE 2, TAULUKKO 7.)

Vähän yli puolet vastaajista (53%) piti myös erittäin todennäköisenä sitä, että perusturvallisuuden tunne jää kehittymättä. Todennäköisenä sitä piti 22 prosenttia vastaajista. Yksikään vastaajista ei pitänyt mahdottomana perusturvallisuuden tunteen kehittymättä jäämistä. (LIITE 2, TAULUKKO 8.)

Vastaajista 69 prosenttia piti erittäin todennäköisenä tai vähintään todennäköisenä sitä, että luottamus muihin ihmisiin jää heikoksi huostaanoton viivästymisen vaikutuksesta. Lisäksi 26 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että se on mahdollista. Mahdottomana asiaa ei pitänyt yksikään vastaajista. (LIITE 2, TAULUKKO 9.)

Yksi vastaajista ei uskonut, että huostaanoton viivästyminen vaikuttaisi itsetunnon kehittymiseen. Sen sijaan 38 prosenttia kuitenkin piti erittäin todennäköisenä sitä, että itsetunto kehittyi heikosti huostaanoton viivästymisen seurauksena. Loput vastaajista pitivät sitä todennäköisenä (28 %) tai vähintään mahdollisena (31 %). (LIITE 2, TAULUKKO 10.)

Suurin osa vastaajista (66 %) piti mahdollisena neurologisten häiriöiden syntymistä. Erittäin todennäköisenä sitä piti vain viisi prosenttia vastaajista. Lähes yhdeksän prosenttia vastaajista piti neurologisia kehityshäiriöitä mahdottomana huostaanoton viivästymisen seurauksena. (LIITE 2, TAULUKKO 11.)

Mielenterveydellisten ongelmien syntymistä huostaanoton viivästymisen seurauksena piti mahdollisena 48 prosenttia vastaajista. Todennäköisenä tai erittäin todennäköisenä mielenterveydellisten ongelmien syntymistä piti 50 prosenttia vastaajista. Mahdottomana mielenterveydellisten ongelmien syntymistä ei pitänyt yksikään vastaajista. Kaksi prosenttia vastaajista ei vastannut tähän kysymykseen. (LIITE 2, TAULUKKO 12.)

Tasan puolet (50%) vastaajista uskoi, että moraalikäsitteen vääristyminen on mahdollista, jos huostaanotto viivästynee. Vastaajista 26 prosenttia piti moraalisen vääristymistä todennäköisenä ja 21 prosenttia erittäin todennäköisenä. Moraalisen vääristymistä ei kukaan pitänyt mahdottomana viivästyneen huostaanoton seurauksena. (LIITE 2, TAULUKKO 13.)

Lisäksi lomakkeessa kysyttiin, mitä muita ongelmia työntekijät uskoivat huostaanoton viivästymisen tuottavan. Kysymykseen saatiin 24 vastausta. Työntekijät mainitsivat mm. seuraavanlaisia ongelmia: käytöshäiriöt, emotionaaliset häiriöt, fyysiset ja terveydelliset ongelmat, kehitysviivästymät, koulunkäynti- ja oppimisvaikeudet, alkoholisoituminen, syrjäytyminen ja rikollisuuteen ajautuminen. Lisäksi ajateltiin, että huostaanoton viivästyminen saattaa johtaa lapsen vahingoittumiseen fyysisesti tai jopa kuolemaan.

8.5 Lapsen edun toteutuminen

Kyselyyn vastanneista 57 prosenttia oli sitä mieltä, että lapsen oikeudet toteutuvat lastensuojelussa hyvin. Sen sijaan 24 prosenttia vastaajista oli eri mieltä lasten oikeuksien toteutumisesta.

Samoin 52 prosenttia vastaajista uskoi, että lapsen etu on ensisijainen viranomaisten huomioima asia. Jokseenkin eri mieltä lapsen edun huomioimisesta oli 31 prosenttia vastaajista. Täysin eri mieltä ei ollut yksikään vastanneista.

Seuraavista taulukoista näkee lapsen etuun vaikuttavan muutoksen viimeisen viiden vuoden aikana (TAULUKKO 14) sekä sen, miten vastaajien mielestä etu tulee toteutumaan seuraavan kymmenen vuoden aikana (TAULUKKO 15).

TAULUKKO 14. Lapsen etuun vaikuttava muutos viimeisen viiden vuoden aikana.

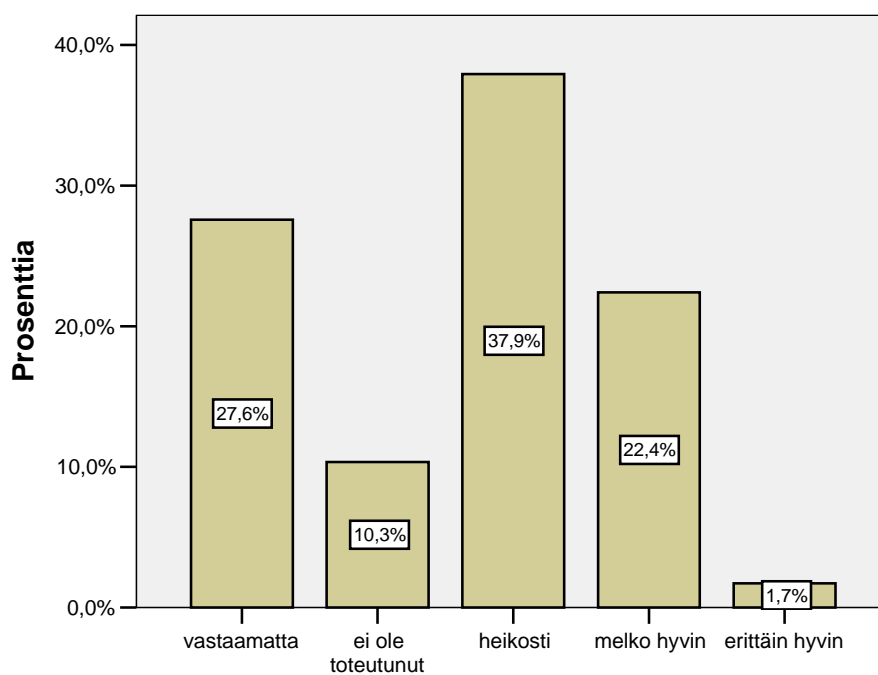
	Lukumäärä	Prosenttia
Toteutuu huonommin	32	55,2
Ei muutosta	23	39,7
Toteutuu paremmin	2	3,4
Vastaamatta	1	1,7
Yhteensä	58	100,0

Yli puolet eli 55 prosenttia vastanneista oli sitä mieltä, että lastensuojelutyössä lapsen etu toteutuu tällä hetkellä huonommin kuin viisi vuotta sitten. Kolme prosenttia oli sitä mieltä, että lapsen etu toteutuu nykyään paremmin. Vastanneista 40 prosenttia ei nähnyt lastensuojelutyössä tapahtuneen lapsen etuun vaikuttavaa muutosta viimeisen viiden vuoden aikana. (TAULUKKO 14.)

TAULUKKO 15. Lapsen etuun vaikuttava muutos seuraavan kymmenen vuoden aikana.

	Lukumäärä	Prosenttia
Tulee toteutumaan huonommin	33	56,9
Ei muutosta	10	17,2
Tulee toteutumaan paremmin	13	22,4
Vastaamatta	2	3,4
Yhteensä	58	100,0

Vastanneista 22 prosenttia uskoi siihen, että lapsen etu tulee toteutumaan paremmin seuraavien kymmenen vuoden aikana. Sen sijaan 57 prosenttia oli sitä mieltä, että lapsen etu tulee toteutumaan yhä huonommin. Vastaajista 17 prosenttia uskoi tilanteen pysyvän samana seuraavan kymmenen vuoden aikana. (TAULUKKO 15.)

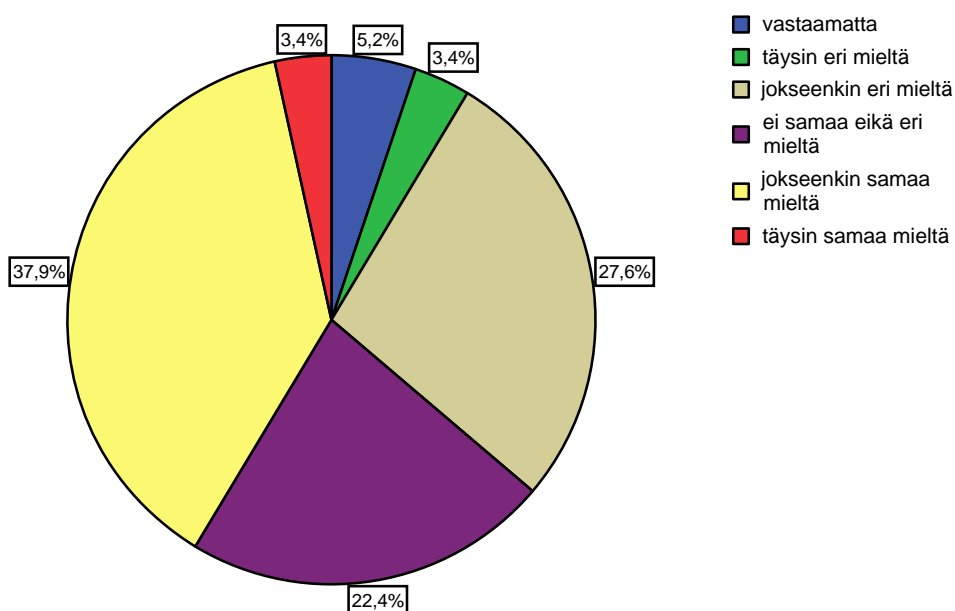

KUVIO 5. Lapsen edun toteutuminen toistuvissa huostaanotoissa

Väitteeseen, ”lapsen etu toteutuu hyvin toistuvien huostaanottojen kohdalla”, vastasi 10 prosenttia, ettei etu ole toteutunut. (KUVIO 5.) Lisäksi 38 prosenttia koki,

että lapsen etu on toteutunut heikosti. Sen sijaan 24 prosenttia oli sitä mieltä, että lapsen etu on toteutunut melko hyvin tai erittäin hyvin toistuvien huostaanottojen kohdalla. Kysymykseen ei vastannut lainkaan 28 prosenttia vastaajista.

Väitteestä ”lapselle olisi parempi olla koko ajan huostassa”, 19 prosenttia vastaajista oli samaa täysin samaa mieltä. Lisäksi 41 prosenttia vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä asiasta. Sen sijaan 14 prosenttia oli eri mieltä ja 22 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Kolme prosenttia vastaajista eivät olleet vastanneet tähän kysymykseen.

KUVIO 6. Huostaanoton purkamisella tavoitellaan lapsen etua.

Väitteestä ”huostaanoton purkamisella tavoitellaan lapsen etua”, oli kolme prosenttia vastaajista täysin eri mieltä, samoin kolme prosenttia täysin samaa mieltä. Jokseenkin samaa mieltä oli 38 prosenttia ja jokseenkin eri mieltä 28 prosenttia vastanneista. Loput eivät olleet samaa eivätkä eri mieltä tai eivät olleet vastanneet kysymykseen. (KUVIO 6.)

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

9.1 Kyselyyn vastanneiden taustatiedot

Sosiaalialalla naisia on tunnetusti enemmän kuin miehiä, mikä kuvaa myös tämän tutkimuksen perusjoukkoa. Suurin osa kyselyyn vastanneista oli naisia. Naisten osuus oli kaiken kaikkiaan 74 prosenttia, kun taas miehiä oli 26 prosenttia. Koulutukseltaan suurin osa työntekijöistä oli sosionomeja tai vastaavasti opistoasteisen sosiaalkasvattajan tai -ohjaajan koulutuksen saaneita (yhteensä 79 prosenttia). Tällä hetkellä Lahden lastensuojelussa työskentelee huomattava määrä sijaisia, mikä selittänee sen, että vastaajien joukossa oli eniten lastensuojelutyötä alle viisi vuotta tehneitä.

9.2 Millaista huolta lastenkotien hoito- ja kasvatustehtävissä olevilla työntekijöillä on huostaanottojen viivästymisestä?

Lastenkotien työntekijöiden vastauksista ilmenee, että työntekijöitä huolestuttaa suuresti lahtelaista lastensuojelutyötä määrittävä resurssi- ja rahapula. Lastensuojelutyön tarve näyttäisi ylittävän tällä hetkellä siihen varatut määrärahat. Sen tähden esimerkiksi huostaanottoa ei aina pystytä tekemään, vaikka tarve siihen olisi. Työntekijöiden näkemyksen mukaan avotyötäkään ei pystytä tekemään tarvittavaa määrää. Avotyön riittämättömyys näyttäisi tämän tutkimuksen perusteella olevan yleistä. Suurin osa työntekijöistä on jossain määrin huolissaan avotyön riittämättömyydestä. Puonti ym. (2004, 85) toteavatkin, että kunnan on vaikea täyttää laissa ilmeneviä velvoitteita, kuten avohuollon tukitoimenpiteitä tai huostaanottoa, jos ei määrärahoja lastensuojeluun ole varattu tarpeeksi.

Huostaanottojen viivästyminen huolestuttaa työntekijöitä huomattavasti. Tämä tutkimus osoitti, että suurin osa työntekijöistä on hyvin huolissaan huostaanottojen tämän hetkisestä tilanteesta. Huolta ilmaistiin mm. siitä, että huostaanoton sijaan pyritään lievittämään perheen tilannetta avohuollon tukitoimilla, vaikka ne olisivat jo osoittautuneet riittämättömiksi. Lisäksi työntekijät olivat huolissaan huos-

taanoton viivästymisen epäsuosiollisista vaikutuksista lapsen kehitykselle. Sinkkonen (2001, 176) painottaa, että lapsen pitkäkestoinen kaltoinkohtelu voi vahingoittaa lasta pysyvästi, niin ettei myöhemmistä auttamismenetelmistä välttämättä ole apua. Toisinaan auttamismenetelmillä saatetaan ainoastaan lievittää vaikeimpia oireita.

Työntekijöiden näkemyksen mukaan ainakin osa huostaanotoista viivästyy tällä hetkellä huomattavasti. Kyselyyn vastanneista työntekijöistä yhdeksänkymmentä prosenttia oli tavannut ainakin yhden sellaisen tapauksen, jossa huostaanotto on viivästynyt. Kuusikymmentäseitsemän prosenttia oli tavannut vähintään kolme tällaista tapausta. Tapauksia, joissa huostaanotto on tehty liian aikaisin, oli tavannut vain yksi vastaajista.

Tähän tutkimukseen osallistuneiden vastausten mukaan tilanteissa, joissa huostaanotto oli viivästynyt, oli paljon vastaavuuksia. Usein perheen kanssa oli tehty avotyötä usean vuoden ajan, ja lapsia oli otettu välillä avotyön tukitoimena huostaan. Avotyöstä huolimatta lapsen tilanne ei ollut parantunut ja perheen ongelmat olivat jatkuneet. Kyseiset ongelmat ovat enimmäkseen olleet todella vakavia, esimerkiksi pahoinpitelyä sekä vanhempien rajusta alkoholinkäytöstä seurannutta laiminlyöntiä. Sinkon (2002) mukaan on olemassa riski, että lastensuojelussa toimitaan liian hitaasti ja lapsen hätä sivuutetaan. Hurtig ja Laitinen (2000, 258) toteavat, että lapselle ei tahdo riittää hidas ja epävarma apu, joka suodattuu vanhempien kautta.

9.3 Miten huostaanottojen viivästyminen työntekijöiden mielestä näkyy lapsessa?

Kaikkein todennäköisimmäksi viivästyneen huostaanoton seuraukseksi nousi perusturvallisuuden tunteen kehittymättä jääminen. Vastaajista 75 prosenttia piti sitä jossain määrin todennäköisenä. Sinkkosen (2003, 9) mukaan lapsi tarvitsee turvallisuuden tunnetta voidakseen kehittyä mahdollisuuksiensa mukaisesti. Daniel Hughes uskookin, että kaltoinkohdellun lapsen monet ongelmat johtuvat turvallisuuden puutteesta (Bardy, Känkänen 2005, 69).

Seuraavaksi todennäköisimpiä vaikutuksia olivat ne, että itsetunto kehittyi heikosti ja luottamus muihin ihmisiin jäi heikoksi. Näitä molempia piti todennäköisenä tai erittäin todennäköisenä huostaanoton viivästymisen seurauksena lähes 70 prosenttia. Salon (2003, 68) mukaan lapsi muodostaa ensimmäisen tietoisien minäkäsityksensä lainaamalla sen osittain vanhemmiltaan. Esimerkiksi vanhempien antama palaute lapsen toiminnasta ja muut lasta koskevat arviot siirtyvät lapsen minäkäsitykseen.

Myös sen, että vuorovaikutustaidot kehittyvät heikosti, uskotaan olevan hyvin mahdollista, jos huostaanotto viivästyy. Alijoen (1998, 25) mukaan toimiva varhainen vuorovaikutus vanhempien kanssa luo tärkeimmän kasvualustan lapsen omille vuorovaikutustaidoille. Myös sosiaalisuuden myönteinen kehittyminen edellyttää turvallista tunnesuhdetta vanhempiin (Alijoki 1998, 18). Dubowitz ja DePanfilis (2000, 134) toteavat, että vanhempien alkoholi- tai huumeongelmat sekä heikko vanhemmuus voivat aiheuttaa lapselle psykososiaalisia sopeutumisongelmia, kuten ongelmia vertaissuhteissa ja käytöshäiriöitä.

Huostaanoton viivästymisestä johtuvia neurologisia kehityshäiriöitä ei pitänyt erittäin todennäköisenä monikaan. Mahdollisena niitä kuitenkin piti lähes kaikki. Söderholm ym. (2004, 13) mukaan lapsen aivot kehittyvät varhaislapsuudessa nopeasti ja ovat silloin erityisen herkkä traumaattisille kokemuksille. Sinkkonen (2003, 11) kuvaakin, että pitkäkestoinen ja voimakas stressi, joka johtuu esimerkiksi juuri lapsen kaltoinkohtelusta tai hoidon vakavista laiminlyönneistä, jättää lopulta jälkensä keskushermostoon kehityshäiriöinä.

Puolet vastaajista (50 %) piti mielenterveydellisten ongelmien syntymistä todennäköisenä tai erittäin todennäköisenä huostaanoton viivästymisen seurauksena. Loput pitivät mielenterveysongelmien syntymistä mahdollisena. Pitkään jatkunut kaltoinkohtelu voi aiheuttaa lapselle post-traumaattisen stressireaktion. Post-traumaattinen stressireaktio aiheuttaa mielenterveydellisiä ongelmia, kuten aggressiivisuutta sekä itsemurha- tai murhakuvielmia, itsensä vahingoittamista, syömishäiriöitä sekä muuta itsetuhoista käytöstä. (Brohl teoksessa Väliavaara 2004, 15-16.)

Kaikki vastaajat uskoivat moraalien kehityksen vääristymisen olevan mahdollista huostaanoton viivästymisen seurauksena. Vastaajista 21 prosenttia piti moraalien vääristymistä erittäin todennäköisenä. Toisaalta Helkaman (2003, 123) mukaan moraalit kehittyvät suunnilleen kuusikymmentävuotiaaksi asti, joten vanhempien vaikutus voi myöhemmän kehityksen valossa pienentyä.

Tutkimuksissa (esim. Söderholm ym. 2004, 13-14) on todettu, että kaltoinkohtelu vaikuttaa aivojen kehitykseen ja siten varhaislapsuudessa tapahtuneet traumaattiset kokemukset voivat vaikuttaa ihmisen emotionaalisiin, fysiologisiin, sosiaalisiin sekä kognitiivisiin toimintoihin. Tässä tutkimuksessa työntekijät uskoivatkin huostaanoton viivästymisen aiheuttavan muun muassa emotionaalisia häiriöitä, käytöshäiriöitä, fyysisiä ja terveydellisiä ongelmia, kehitysviivästyksiä ja syrjäytymistä.

9.4 Millaisia syitä huostaanoton viivästymiselle on työntekijöiden näkemyksen mukaan?

Merkittävin huostaanottoja viivästyttävistä seikoista Lahdessa on huostaanoton korkeat kustannukset. Mikäli kunnan määrärahat ovat riittämättömät, voidaan ajautua tilanteeseen, jossa tarvittavia ja riittäviä lastensuojelutoimenpiteitä ei voida lainkaan tehdä (Puonti ym. 2004, 85). Rahan merkitys tuli esiin jo työntekijöille huolta tuottavissa asioissa. Lisäksi huostaanottoa viivästyttää työntekijöiden toiminta, jos esimerkiksi sosiaalityöntekijän työmäärä ylittää hänen henkilökohtaiset resurssinsa.

Huostaanottouhan alla osa vanhemmista saattaa ryhdistäytyä ja koota vanhemmuutensa siten, että sosiaalityöntekijän huoli lapsen tilanteesta lakkaa tai ainakin vähenee huomattavasti (Bardy 2001, 63). Tämän tutkimuksen mukaan juuri tällaiset tilanteet muodostuvatkin kolmanneksi merkittävimäksi huostaanottoa viivästyttäväksi tekijäksi.

Neljänneksi huostaanottoja viivästyttäväksi tekijäksi nousi se, että perheen tilanne ei näyttäydä viranomaisille todellisena. Tällöin viranomaiset eivät näe tarvetta huostaanotolle. Yli puolet (53 %) kyselyyn vastanneista pitivät tällaisia tilanteita yhtenä merkittävistä huostaanottoja viivästyttävistä syistä. Arosen (1994, 26) mukaan vanhemmat voivat esimerkiksi valmistautua etukäteen perhetyöntekijöiden tapaamisiin, ja näin perhe voi pyrkiä salaamaan todellisen tilanteensa. Myös lapset oppivat nopeasti salaamaan ikäviä asioita ja muuttuvat viranomaisia kohtaan epäluuloisiksi. Työntekijän on vaikea havaintojensa perusteella nähdä lapsella olevan mitään hätää.

Huostaanotto viivästyy myös silloin, jos näyttää siltä, että huostaanottokriteerit eivät täyty. Ennen huostaanottopäätöstä on arvioitava, olisivatko avohuollon tukitoimet sopivia kyseisessä tilanteessa, tai ovatko ne osoittautuneet riittämättömiksi (Narikka 2001, 149). Kajava (1997) pohtii tutkimuksessaan, kriisiytyisikö lastensuojeluperheiden tilanne nopeammin ilman massiivisia tukitoimia ja saisiko lapsi näin avun aikaisemmin, kun nyt apu tulee usein vasta vuosien jälkeen, silloin kun lapsi viimein joudutaan ottamaan huostaan tukitoimista huolimatta. Juridiikka saattaa joskus rajoittaa lastensuojelutyötä jopa häiritsevissä määrin.

9.5 Kuinka lapsen etu toteutuu?

Työntekijöiden näkemyksen mukaan lapsen oikeudet toteutuvat lastensuojelussa pääasiassa hyvin. Suurin osa myös ajatteli, että lapsen etu on usein ensisijainen viranomaisten huomioima asia. Kuitenkin Kajavan (1997, 138) tutkimus osoittaa, että vanhempien oikeudet saattavat mennä lastensuojelussakin lapsen hyvinvoinnin edelle. Vanhemmilla on mahdollisuus saada apua suomalaisessa palvelujärjestelmässä, mutta lapseen kiinnitetään kunnolla huomiota vasta, kun hänen ongelmansa ilmenevät ei-toivotulla käyttäytymisellä. Lasta aletaan hoitaa vasta, kun hänen kärsimyksensä ovat lapsen ikään nähden kohtuuttomia. Kyselyyn vastanneista 31 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä siitä, että lapsen etu on ensisijainen viranomaisten huomioima asia. Lisäksi 24 prosenttia vastaajista oli jokseenkin eri mieltä siitä, että lasten oikeudet toteutuvat hyvin lastensuojelussa.

Toisaalta lapsen etu ei tällä hetkellä toteudu yhtä hyvin kuin viisi vuotta sitten. Näin ajatteli yli puolet vastaajista. Vielä useampi uskoi, että lapsen etu tulee seuraavan kymmenen vuoden aikana toteutumaan huonommin kuin tällä hetkellä. Reilu kaksikymmentä prosenttia kuitenkin uskoi lapsen edun tulevan toteutumaan paremmin tulevaisuudessa. Lastenkotien työntekijät suhtautuvat melko pessimistisesti lastensuojelussa tapahtuvaan kehitykseen. Toisaalta pessimistisyys juontaa juurensa varmasti edellisten vuosien kehityksestä.

10 POHDINTA

Lastensuojelusta puhuttaessa herää aina suuria tunteita suuntaan jos toiseenkin. Lastensuojelullisia toimenpiteitä tehdään aina liikaa tai liian vähän riippuen arvioijasta, eikä juuri kukaan ole tyytyväinen toimenpiteiden määrään ja laatuun. Julkisuuteen nousevat tapaukset edustavat ääripäitä, joissa perheiden ongelmia on vaikea nähdä tai ne ovat äärimmäisen kärjistyneesti esillä. Maallikon silmin lastensuojelu näyttää siis radikaaleilta puuttumisilta tavallisten ihmisten elämiin tai täysin voimattomalta puuhastelulta.

Tilastojen mukaan lastensuojelun tarve kasvaa jatkuvasti. Lastensuojelun tilanne on vaikea ja parannusten tekeminen on hidasta. Perheiden ongelmat monimuotoistuvat ja syvenevät, eikä lastensuojelulla aina ole riittävästi resursseja vastata näihin ongelmiin. Ongelmana voi olla esimerkiksi kuntien määrärahojen puute tai niiden budjetointi. Kunnan määrärahojen budjetoinnissa voi käydä niin, että lastensuojelulle varattu osuus ei riitä tarvittavien toimenpiteiden tekemiseen. Monet sosiaalityöntekijät ovat ylityöllistettyjä eivätkä he voi työaikansa puitteissa selvittää kaikkia heille annettuja lastensuojelutapauksia. Määrärahat eivät välttämättä riitä tarvittaviin avohuollollisiin tukitoimiin eikä huostaanotetuille lapsille ole tarjolla tarvittavaa määrää laadukkaita sijoituspaikkoja.

Lastensuojelun piirissä olevien perheiden tilanteet ovat harvoin selkeästi hahmotettavia. Kuten aiemmin todettiin, kyseisten perheiden ongelmat ovat usein monimutkaisia, pitkäkestoisia ja laajasti perheenjäsenten elämiin vaikuttavia. Tällais-

sa tilanteessa lastensuojeluviranomaisen osa ei ole helppo. Perheen luottamuksen saavuttaminen ja perheen elämäntilanteeseen mukaan pääseminen on toimivan työskentelyn kannalta tärkeää, mutta vanhemmat eivät aina ole valmiita päästämään perhetyöntekijöitä näkemään elämänsä varjopuolia. Jo pelkästään sen arvioiminen, millaisia tukitoimia perhe tarvitsee, tuottaa joskus suuria ongelmia työntekijälle. On myös mahdollista, että perhe ei vastaa tukitoimiin ajatellulla tavalla, eikä tilanne kohene työskentelystä huolimatta. Silloin joudutaan pohtimaan huostaanoton mahdollisuutta. Työntekijän on toimittava joka tilanteessa lapsen edun mukaan, mutta lapsen edun määrittely tuottaa joskus hankaluuksia.

Juridiikalla on suuri merkitys lastensuojelussa. Lastensuojeluviranomaisten mahdollisuudet puuttua perheiden tilanteisiin ovat lain rajaamia. Lain tarkoitus on suojella lasta ja varjella lapsen oikeuksia sekä lapsen tasapainoista kehitystä, mutta joskus laki saattaa myös olla esteenä lapsen edun toteutumiselle. Esimerkiksi lain huostaanotolle määrittämät kriteerit voivat tiukkuudessaan viivyttää huostaanottoa sellaisessakin tapauksessa, jossa se olisi lapsen kannalta paras ratkaisu. Lain vaatiman näytön kerääminen voi kestää kauankin, ja koko sen ajan lapsi joutuu elämään vaikeissa ja vahingoittavissa oloissa. Tällaisessa tilanteessa työntekijään kohdistuu suuria paineita. Lasta pitäisi voida auttaa, mutta riittävän merkittäviä toimenpiteitä ei pystytä tekemään.

Tutkimuksissa on todettu kehittyvän lapsen herkkyyks. On totta, että lapsilla on mahdollisuus selviytyä vaikeistakin ongelmista ja kehittyä tasapainoiseksi ihmisiksi niistä huolimatta. Tämä ei kuitenkaan ole syy jättää lasta suojelematta, sillä lapsen kehitys voi vaikeissa oloissa vahingoittua pysyvästi, ja selviytyäkseen traumaattisista kokemuksista lapsi tarvitsee valtavasti tukea. Kaikkia ongelmia ei edes voida myöhemmillä auttamismenetelmillä korjata. Lapsen eläminen kehitystä vaarantavissa olosuhteissa vaikuttaa joka hetki negatiivisesti lapsen tulevaisuuteen. Tämän takia olisi lapsen edun mukaista puuttua tällaisiin oloihin mahdollisimman nopeasti ja riittävillä toimenpiteillä.

Huostaanoton viivästyminen on suurena huolenaiheena Lahden lastenkotien työntekijöillä. Työntekijöiden näkemyksen mukaan huostaanotot viivästyvät liikaa.

Lisäksi he ovat huolissaan siitä, miten viivästyminen vaikuttaa lapsen kehitykseen. Työntekijöiden suurimpana huolenaiheena ovat resurssipulan aiheuttamat puutteet lastensuojelussa. Rahanpuutteen takia jotkut työntekijät joutuvat tekemään enemmän töitä kuin voi kohtuudella vaatia, eikä kaikkia palveluja voida järjestää. Lapsia ei voida riittävästi suojella, mikäli työntekijöitä ja palveluja ei ole tarpeeksi. Säästöt johtavat helposti ongelmien kasautumiseen, eikä niillä lopulta saavuteta minkäänlaista etua.

Tässä tutkimuksessa nousee esiin lastensuojelutyöhön liittyviä ongelmia. Monet lastensuojelun ongelmista liittyvät huostaanottojen tekemiseen sekä niiden viivästyymiseen. Tutkimus tuo esiin työntekijöiden huolta huostaanottojen viivästyymisestä sekä sen seurauksista. Tämä tutkimus saattaa helpottaa näiden ongelmien hahmottamista ja niihin syventymistä sekä herättää keskustelua siitä, kuinka tilannetta voisi yrittää korjata. Aiheesta voisi tehdä lisätutkimusta jonkun muun kunnan osalta, tai samassa tutkimuksessa voisi tutkia useita eri kuntia. Tällöin tutkimusten tuloksia voisi verrata keskenään ja näin nähtäisiin, vaikuttaako esimerkiksi kunnan koko lastensuojelun toteutumiseen. Lisätutkimuksella voisi myös selvittää, mitkä seikat estävät lastensuojelutyötä tekeviä toteuttamasta lastensuojelua tarkoituksenmukaisella ja tehokkaalla tavalla.

Tutkimus toteutettiin määrällisenä, koska kvantitatiivisen menetelmän avulla kyettiin keräämään tutkimuksen kannalta merkityksellistä tietoa. Kvalitatiivinen tutkimus aiheesta olisi tuottanut syvällisempää tietoa, mutta tässä tapauksessa oli mielekästä laajemman, vaikkakin pinnallisemman tiedon käsittely. Kyselylomakkeella kerättyä tietoa pyrittiin syventämään avoimilla kysymyksillä tarvittavilta osin. Tutkimuksen rajoituksena voidaan pitää sitä, että tutkimus koskee vain yhtä kuntaa, eikä tuloksia näin ollen voi kovin tehokkaasti yleistää koskemaan koko maan lastensuojelun tilannetta. Tämän tutkimuksen kohdejoukko määrittää kuitenkin riittävästi tilannetta Lahden alueella, mikä on ollut tutkimuksen tarkoitus.

LÄHTEET

Aho, S., Kulmala, U., Rähä H., Porkka, S. & Timlin, T. (toim). 1995. Lapsen etu. Painosalama Oy. Turku.

Alijoki, E. 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Kirjapaino Oy West Point. Rauma.

Aronen, M-L. 1994. Nuorten kokemuksia lastensuojelusta. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) Lapsen etu ja viidakon laki. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.

Bardy, M. 2001. Pikkulasten sijoitus oman kodin ulkopuolelle – syrjäytymisen ja liittymisen risteyskohta. Teoksessa Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) Eriarvoinen lapsuus. WSOY. Porvoo.

Bardy M. & Känkänen P. 2005. Omat ja muiden tarinat, ihmisyyttä vaalimassa. Vammalan kirjapaino. Vammala.

Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2002. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Gummerus. Saarijärvi.

Dubowitz H. & DePanfilis D. (toim.) 2000. Handbook for child protection practice. Sage Publications, Inc. Lontoo.

Heikkilä, T. 2004. Tilastollinen tutkimus. Edita Prima Oy. Helsinki.

Heiliö, P-L. 1994. Onko lapsen salaisuuksilla suojaa?. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) Lapsen etu ja viidakon laki. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.

Heino, T., Korpinen, J. & Sallila, S. 1997. Tutkimus lääninoikeuksien tekemistä ratkaisuista lastensuojeluasioissa. Stakesin monistamo. Helsinki.

Helkama, K. 2003. Lapsen moraalien kehitys. Teoksessa Sinkkonen, J. Pesästä lentoon. WSOY. Vantaa.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2004. Tutki ja kirjoita. Gummerus. Jyväskylä.

Hurtig, J. & Laitinen, M. 2000. Kohtalokas kolmio. Perhe, paha ja ammattilaiset. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön aikakauslehti Janus 3/00. Forssan kirjapaino Oy. Forssa.

Kajava, M. 1997. Lapsen etu huostaanotto-prosessissa. Oulun yliopisto. Oulu.

Koisti-Auer, A.-L. 2002. ”...vaikka elämä oli välillä jo tosi kunnossa”. Huostaanottokriisin selvittely -projektin loppuraportti. Espoo.

Laiho, K. 2006. Lastensuojelun kehittämisohjelma vahvistaa 2000-luvun lastensuojelua. Sosiaaliturva 3/06. Uusimaa Oy. Helsinki.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

Lastensuojelulaki 5.8.1983/683

Mäkelä, J. 2003. Aivojen varhainen kehitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. WSOY. Vantaa.

Möller, S. 2004. Sattumista suunnitelmallisuuteen. Lapsen elämäntilanteen kartointus lastensuojelussa. Pesäpuu. Jyväskylä.

Narikka, J. (toim). 2001. Sosiaali- ja terveystalvelujen lainsäädäntö käytännössä. RT-Print Oy. Pieksämäki.

Oranen, M. (toim.) 2003. Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämistä. Nykypaino Oy. Helsinki.

Oulasmaa, P. 1994. Lapsen etu oikeudellisena käsitteenä. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) Lapsen etu ja viidakon laki. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. WSOY. Porvoo.

Pitkänen, K. 2006. Tehostunut yhteistyö tuo lasten ongelmat paremmin esille. Sosiaaliturva 9/06. Uusimaa Oy. Helsinki.

Puonti, A-M, Saarnio, T & Hujala, A. (toim.). 2004. Lastensuojelu tänään. Gummeurs. Jyväskylä.

Puustinen-Korhonen, A. 1994. Lapsen kuuleminen lastensuojelussa. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) Lapsen etu ja viidakon laki. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.

Rousu S. & Holma T. 1999. Laadunhallinnan perusteita lastensuojelutyöhön. Toimintamalleja ja työvälineitä kuntien sosiaalitoimistojen laatutyöhön. Kuntaliiton painatuskeskus. Helsinki.

Salo, S. 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Sinkkonen, J. Pesästä lentoon. WSOY. Vantaa.

Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta. WSOY. Helsinki.

Sinkkonen, J. 2003. Pesästä lentoon. WSOY. Vantaa.

Sinkkonen J. & Kalland M. 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Tummavuoren kirjapaino. Vantaa.

Söderholm A, Halila R, Kivitie-Kallio S, Mertsola J. & Niemi S. 2004. Lapsen kaltoinkohtelu. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Taskinen, S. (toim.). 1999. Huostaanotto. Lastensuojelun asiantuntijaryhmän suositus huostaanottoprosessin laatua ohjaaviksi yleisiksi periaatteiksi. Stakesin Otpaita 33/1999. Gummerus. Jyväskylä.

Törrönen, M. (toim.). 1994. Lapsen etu ja viidakon laki. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.

Valli, R. 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Gummerus. Jyväskylä.

Välivaara, C. 2004. Sijoitettu lapsi tunnepöyrässä. Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Pesäpuun raportit 1/2004. Painopaikka Kopijyvä. Jyväskylä.

Julkaisemattomat lähteet:

Sinko, P. 2002. "Pienenä mä luulin, että ihminen tarkoittaa aikuista". Teoksessa Roos, J. Huostaanottokirja. Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitos.
<http://www.valt.helsinki.fi/staff/jproos/huostaanottokirja>

Suomela, A. 2002. Missä viipyvät huostaanottoperheiden ihmisoikeudet? Teoksessa Roos, J. Huostaanottokirja. Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitos.
<http://www.valt.helsinki.fi/staff/jproos/huostaanottokirja>

Taskinen, S. & Törrönen, M. 2002 Lastensuojelun käsitteistä ja tilasta. Teoksessa Roos, J. Huostaanottokirja. Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitos.
<http://www.valt.helsinki.fi/staff/jproos/huostaanottokirja>

LIITTEET

Hyvä lastenkodin työntekijä

Opiskelemme Lahden ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi. Teemme opinnäytetyöksemme tutkimuksen huostaanottojen viivästymisestä. Tutkimme asiaa työntekijöiden näkökulmasta, ja toimitamme tämän kyselyn kaikille Lahden lastenkotien hoito- ja kasvatustehtävissä oleville työntekijöille. Tutkimuksessa kartoitamme sitä, mitä mieltä Lahden lastenkotien työntekijät ovat huostaanottojen tilanteesta, joten vastatkaa kyselyyn omien mielipiteidenne pohjalta.

Jokainen vastaus on tärkeä tutkimuksemme onnistumisen kannalta.

Vastauksenne käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, eikä niistä tule ilmi missä yksikössä työskentelette. Kyselylomakkeita käytetään vain tämän tutkimuksen tekemiseen, minkä jälkeen ne hävitetään asianmukaisesti.

Avoimissa kysymyksissä voitte tarvittaessa jatkaa vastaustanne kääntöpuolelle. Vastattuanne palauttakaa kyselylomake vastauslaatikkoon.

Suuret kiitokset ajastanne ja vaivannäöstänne.

Ulla Kuusinen
sosionomi-opiskelija
0400863015

Petra Viljakainen
sosionomi-opiskelija
0405951780

1. Sukupuoli

- nainen   mies

2. Koulutus

- lähihoitaja
 sosiaalikasvattaja tai -ohjaaja (opistoaste)
 sosionomi (amk)
 sairaanhoitaja
 muu, mikä? _____

3. Olen

- osastotyöntekijä   johtaja   perhetyöntekijä

4. Olen tehnyt lastensuojelutyötä

_____ vuotta

---

5. Onko mielestäsi huostaanottokäytännöissä tapahtunut lapsen etuun vaikuttavaa muutosta viimeisen viiden vuoden aikana? Rastita mielestäsi sopivin vaihtoehto.

- Lapsen etu toteutuu paremmin,
miten? _____
- Lapsen etu toteutuu huonommin
- Ei huomattavaa muutosta

6. Mihin suuntaan uskot tilanteen muuttuvan seuraavan kymmenen vuoden aikana?

- Lapsen etu tulee toteutumaan paremmin,
miten? _____
- Lapsen etu tulee toteutumaan huonommin
- Ei huomattavaa muutosta

7. Miten huolissasi olet huostaanottouhan alla elävien lasten tilanteesta? Merkitse mielestäsi sopivin vaihtoehto rastimalla.

- Ei huolta   Pieni huoli   Melko suuri huoli   Suuri huoli

8. Mistä huolesi johtuu? _____
 _____
 _____

9. Millaisena näet huostaanottojen tilanteen Lahdessa tällä hetkellä? Ympyröi sopivin vaihtoehto. 1= täysin eri mieltä, 2= jokseenkin eri mieltä, 3= ei samaa eikä eri mieltä, 4= jokseenkin samaa mieltä 5= täysin samaa mieltä

a) Huostaanotot tehdään

liian kevyin perustein	1	2	3	4	5
------------------------	---	---	---	---	---

b) Huostaanotot tehdään lapsen edun

kannalta oikeaan aikaan ja syystä	1	2	3	4	5
-----------------------------------	---	---	---	---	---

c) Huostaanotot viivästyvät liikaa	1	2	3	4	5
------------------------------------	---	---	---	---	---

10. Tuleeko mieleesi tilanteita, joissa huostaanotto on mielestäsi tarpeettomasti viivästynyt viimeisen viiden vuoden aikana?

ei yhtään   1-2   3-5   6-9   10 tai enemmän

11. Jos mieleesi tulee tällaisia tilanteita, kuvaile yksi niistä lyhyesti (esim. tilanne perheessä ennen huostaanottoa, mahdolliset avohuollolliset toimenpiteet tms.) _____
 _____
 _____
 _____
 _____

12. Mitkä seikat mielestäsi useimmiten ovat huostaanoton viivästymisen syynä?

Numeroi neljä tärkeintä.

- Huostaanoton korkeat kustannukset
- Työntekijöiden toiminta
- Perheen yhteistyökyvyttömyys
- Huostaanottouhasta johtuva vanhempien hetkellinen ryhdistäytyminen
- Perheen tilanne ei näyntyä työntekijöille huostaanottoa edellyttävänä perheen salailusta johtuen

- Perheen oikeuksien ajattelevinen
  - Lapsen halu pysyä kotona
  - Vaikeus selvittää lapsen etu
  - Muu syy, mikä?
-

13. Tuleeko mieleesi tilanteita, joissa huostaanotto olisi tehty mielestäsi liian aikaisin viimeisen viiden vuoden aikana?

- ei yhtään   1-2   3-5   6-9   10 tai enemmän

14. Kauanko arvioit huostaanottoprosessin keskimäärin kestävän Lahdessa tällä hetkellä? _____

15. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? 1= täysin eri mieltä, 2= jokseenkin eri mieltä, 3= ei samaa eikä eri mieltä, 4= jokseenkin samaa mieltä 5= täysin samaa mieltä

a) Lapsen oikeudet toteutuvat

huostaanottotilanteissa hyvin	1	2	3	4	5
-------------------------------	---	---	---	---	---

b) Lapsen etu on ensisijainen

viranomaisten huomioima asia	1	2	3	4	5
------------------------------	---	---	---	---	---

c) Vanhempien asenteet vaikuttavat

suuresti huostaanottotilanteeseen	1	2	3	4	5
-----------------------------------	---	---	---	---	---

d) Lapsen etu jää usein perheen

oikeuksien varjoon	1	2	3	4	5
--------------------	---	---	---	---	---

e) Interventiokynnys on liian korkea	1	2	3	4	5
--------------------------------------	---	---	---	---	---

f) Huostaanottoja puretaan turhaan	1	2	3	4	5
------------------------------------	---	---	---	---	---

16. Vahingoittaako huostaanoton viivästyminen mielestäsi lapsen suotuisaa kehitystä?

- ei lainkaan   vähän   melko paljon   huomattavasti

17. Kuinka todennäköistä mielestäsi on, että seuraavia ongelmia muodostuu huostaanoton viivästymisen seurauksena? 1= ei ole mahdollista, 2= on mahdollista, 3= on todennäköistä, 4= on erittäin todennäköistä

a) Vuorovaikutustaidot kehittyvät heikosti	1	2	3	4
b) Perusturvallisuudentunne jää kehittymättä	1	2	3	4
c) Itsetunto kehittyy heikosti	1	2	3	4
d) Luottamus muihin ihmisiin jää heikoksi	1	2	3	4
e) Seuraa neurologisia kehityshäiriöitä	1	2	3	4
f) Seuraa mielenterveydellisiä ongelmia	1	2	3	4
g) Moraalin kehitys vääristyy	1	2	3	4

18. Mitä muita ongelmia huostaanoton viivästymisestä voi mielestäsi seurata? _____

---

19. Oletko kohdannut tilanteita, joissa yksittäisen lapsen kohdalla on tehty toistuvia huostaanottoja?

en koskaan   joskus   usein

20. Miten lapsen etu on mielestäsi toteutunut kyseisissä tapauksissa?

ei ole toteutunut   heikosti   melko hyvin   erittäin hyvin

21. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä liittyen huostaanottojen toistuvuuteen? 1= täysin eri mieltä, 2= jokseenkin eri mieltä, 3= ei samaa eikä eri mieltä, 4= jokseenkin samaa mieltä 5= täysin samaa mieltä

a) Lapselle olisi parempi olla koko ajan huostassa	1	2	3	4	5
b) Huostaanoton purkamisella tavoitellaan lapsen etua	1	2	3	4	5
c) Olen huolissani toistuvien huostaanottojen vaikutuksista lapseen	1	2	3	4	5
d) Tilanne lisää lasten turvattomuutta	1	2	3	4	5

22. Oletko kohdannut tilanteita, joissa avotyö on ollut mielestäsi riittämätöntä, mutta sitä on siitä huolimatta jatkettu?

en koskaan   joskus   usein

23. Jos olet kohdannut tällaisia tilanteita, niin mistä ne mielestäsi johtuvat? _____

---

24. Kuinka paljon koet itselläsi olevan mahdollisuuksia vaikuttaa huostaanottoprosessiin?

ei lainkaan   vähän   melko paljon   huomattavasti

25. Jos koet voivasi vaikuttaa, niin miten? _____

---

25. Kuinka huolissasi olet seuraavista asioista? 1= ei huolta, 2= pieni huoli, 3= melko suuri huoli, 4= suuri huoli

a) Huostaanotot viivästyvät	1	2	3	4
b) Huostaanotot tehdään liian nopeasti	1	2	3	4
c) Huostaanottojen toistuvuus	1	2	3	4
d) Lastensuojeluilmoituksia ei oteta vakavasti	1	2	3	4
e) Avotyön riittämättömyys	1	2	3	4

KIITOS VASTAUKSESTASI!

TAULUKKO 7. Vuorovaikutustaidot kehittyvät heikosti huostaanoton viivästymisen seurauksena.

	Lukumäärä	Prosenttia
ei mahdollista	1	1,7
mahdollista	29	50,0
todennäköistä	14	24,1
erittäin todennäköistä	13	22,4
Vastaamatta	1	1,7
Yhteensä	58	100,0

TAULUKKO 8. Perusturvallisuuden tunne jää kehittymättä huostaanoton viivästymisen seurauksena.

	Lukumäärä	Prosenttia
mahdollista	14	24,1
todennäköistä	13	22,4
erittäin todennäköistä	31	53,4
Yhteensä	58	100,0

TAULUKKO 9. Itsetunto kehittyi heikosti huostaanoton viivästymisen seurauksena.

	Lukumäärä	Prosenttia
ei mahdollista	1	1,7
mahdollista	18	31,0
todennäköistä	16	27,6
erittäin todennäköistä	22	37,9
Vastaamatta	1	1,7
Yhteensä	58	100,0

TAULUKKO 10. Luottamus muihin ihmisiin jää heikoksi huostaanoton viivästymisen seurauksena.

	Lukumäärä	Prosenttia
mahdollista	15	25,9
todennäköistä	21	36,2
erittäin todennäköistä	19	32,8
Vastaamatta	3	5,2
Yhteensä	58	100,0

TAULUKKO 11. Huostaanoton viivästymisestä seuraa neurologisia kehityshäiriöitä.

	Lukumäärä	Prosenttia
ei mahdollista	5	8,6
mahdollista	38	65,5
todennäköistä	10	17,2
erittäin todennäköistä	3	5,2
Vastaamatta	2	3,4
Yhteensä	58	100,0

TAULUKKO 12. Huostaanoton viivästymisestä seuraa mielenterveydellisiä ongelmia.

	Lukumäärä	Prosenttia
mahdollista	28	48,3
todennäköistä	20	34,5
erittäin todennäköistä	9	15,5
Vastaamatta	1	1,7
Yhteensä	58	100,0

TAULUKKO 13. Moraalin kehitys vääristyy huostaanoton viivästymisen seurauksena.

	Lukumäärä	Prosenttia
mahdollista	29	50,0
todennäköistä	15	25,9
erittäin todennäköistä	12	20,7
Vastaamatta	2	3,4
Yhteensä	58	100,0